

بسمه تعالی

دانشگاه جامع علمی کاربردی

واحد سیمه ایران

صدور بیمه زیان‌های پولی

گردآوری و تنظیم:

محمد رضا طیبی

مدرس دانشگاه

کارشناس ارشد شرکت سهامی بیمه آسیا

(اسفند ۱۳۹۲)

بخش اول : انواع پوشش های بیمه‌ای

.....	طبقه بندی انواع پوشش های بیمه ای	۵
.....	(۱) بیمه های اموال	۵
.....	(۲) بیمه های اشخاص	۶
.....	(۳) بیمه های مسئولیت	۶
.....	(۴) بیمه زیان های پولی	۶

بخش دوم: بیمه های زیان پولی

.....	تعریف بیمه زیانهای پولی	۸
.....	انواع بیمه زیان‌های پولی	۸
.....	فصل اول: بیمه های اعتباری	۹
.....	را ده‌های حمایت از صادر کننده و مزایای بیمه اعتبار	۹
.....	انواع بیمه های اعتباری	۱۰
.....	الف) بیمه اعتبار مشتری:	۱۰
.....	(۱) بیمه عمر اعتبار گیرنده	۱۰
.....	(۲) بیمه حوادث و درمان اعتبار گیرنده	۱۰
.....	ب) بیمه اعتبار نقدی	۱۰
.....	ج) بیمه اعتبار تجاری	۱۰
.....	د) بیمه اسناد اعتباری	۱۰
.....	عوامل موثر در ارزیابی ریسک اعتبار	۱۱
.....	انواع خطر ها در بیمه های اعتباری	۱۲
.....	(۱) خطر های بازرگانی	۱۲
.....	(۲) خطرهای سیاسی	۱۲
.....	(۳) خطرهای اقتصادی	۱۲
.....	(۴) حوادث	۱۳
.....	فصل دوم: بیمه های تضمین	۱۴
.....	اساس حاکم بر ضمانت نامه‌ها	۱۵
.....	انواع ضمانت نامه	۱۵

۱۵	ضمانت نامه های گمرکی
۱۵	ضمانت نامه مزایده
۱۵	ضمانت نامه اجرای قرارداد
۱۵	ضمانت نامه پرداخت دستمزد کارگران و ارزش مواد اولیه
۱۶	ضمانت نامه تعمیر و نگهداری
۱۶	ضمانت نامه تعمیر و نگهداری ناشی از مسئولیت حرفه ای
۱۶	ضمانت نامه قرارداد تهیه مواد اولیه
۱۶	ضمانت نامه گواهینامه و مجوز فعالیت
۱۶	روش های اجرای تعهد ضامن
۱۷	استثنائات ضمانت نامه
۱۷	ضامن متقابل
۱۸	فصل سوم: بیمه های صداقت و امانت کارکنان
۱۸	موضوع بیمه
۱۸	بیمه شده
۱۹	استثنائات
۱۹	وظایف و تعهدات بیمه گذار
۲۰	انواع بیمه نامه های صداقت و امانت کارکنان
۲۰	۱) بیمه نامه های انفرادی
۲۰	۲) بیمه نامه های جمعی
۲۰	۳) بیمه نامه کلی
۲۰	۴) بیمه نامه پست سازمانی
۲۱	ارزیابی ریسک در بیمه های صداقت و امانت کارکنان
۲۲	بیمه جرم
۲۲	خطرات تحت پوشش بیمه جرم
۲۳	فصل چهارم: بیمه های عدم النفع
۲۳	موضوع بیمه عدم النفع
۲۴	انواع بیمه عدم النفع
۲۴	استثنائات بیمه عدم النفع

بخش سوم: بیمه های اعتباری تسهیلات گیرندگان (بیمه اعتبار تجاری)

۲۵	فصل اول: کلیات
۲۵	تاریخچه
۲۶	تعریف بیمه های اعتبار تجاری
۲۶	هدف بیمه های اعتبار تجاری
۲۶	ریسک های مرتبط با بیمه های اعتبار تجاری
۲۷	محاسن بیمه های اعتبار تجاری
۲۷	انواع بیمه های اعتبار تجاری
۲۷	الف) انواع بیمه نامه اعتبار تجاری براساس زمان پوشش
۲۷	۱) بیمه نامه معوق
۲۷	۲) بیمه نامه وعده دار
۲۷	ب) انواع بیمه اعتبار تجاری بر اساس سرمایه تحت پوشش
۲۷	۱) بیمه نامه عمومی
۲۸	۲) بیمه نامه فوق العاده یا بیمه مشتریان اصلی
۲۸	۳) بیمه نامه حساب های خاص
۲۸	۴) بیمه نامه قرارداد منفرد
۲۸	مشارکت بیمه گذار در بیمه های اعتبار تجاری
۲۹	تفاوت های بیمه اعتبار تجاری با تضمین
۳۱	فصل دوم: ارکان قرارداد بیمه اعتبار تجاری
۳۱	۱ - بیمه گذار
۳۲	۲ - موضوع قرارداد (بیمه نامه)
۳۲	۳ - مورد بیمه (بیمه شده)
۳۲	۴ - مدت قرارداد
۳۴	۵ - خطرات تحت پوشش
۳۵	۶ - تعهدات بیمه نامه
۳۶	۷ - ذینفع قرارداد
۳۶	۸ - حق بیمه
۳۸	۹ - تعهدات طرفین قرارداد
۳۸	الف) تعهدات بیمه گذار
۴۰	ب) تعهدات بیمه گر
۴۰	ج) سایر شرایط

۱۰ - استثنائات قرارداد ۴۱

۱۱ - شرایط فسخ قرارداد بیمه اعتبارتجاری ۴۲

فصل سوم: ارزیابی ریسک در بیمه های اعتبارتجاری ۴۳

فصل چهارم: اهم اصول حاکم بر قراردادهای اعطای تسهیلات (از نظر بیمه گر) ۴۴

ضمائم ۴۵

بخش اول

انواع پوشش های بیمه ای

مقدمه:

با آغاز توسعه و رشد فعالیت های اقتصادی و به تبع آن افزایش ریسک و مخاطرات فعالیت ها، نقش موسسات بیمه در توسعه بخش های اقتصادی به خصوص حمایت از سرمایه گذاری مشخص شد. زیرا اطمینان به وجود یک حمایت کننده در مواقع خطر سبب ایجاد امنیت، رشد و توسعه پایدار خواهد شد. امروزه سازمان های محدودی هستند که می توانند بدون واگذاری اعتبارات و استفاده از معاملات اعتباری به فعالیت خود ادامه دهند. و در فرآیند فعلی تجارت، پرداخت های مستقیم به ازای تحویل کالا و خدمات به ندرت صورت می گیرد. این درحالیست که خطرات بسیار گسترده و متنوعی همچون آتش سوزی، زلزله، سیل، طوفان، شکست ماشین آلات، حوادث رانندگی، انواع بیماری ها، جنگ، شورش، آشوب، اعتصاب، اقدامات سیاسی، بحران های مالی، تغییرات اقتصادی و... سرمایه های فعالیت اقتصادی یک جامعه را به مخاطره می اندازند. وجود همین مخاطرات و خسارات ناشی از تحقق آنها موجب شد تا صنعت بیمه شکل گرفته و فعالان این صنعت انواع مختلف پوشش های بیمه ای، برای مقابله با تبعات مالی تحقق خطرات را طراحی و اجرایی نمایند. این پوشش های بیمه ای که از ارکان رشد و بقای نظام اقتصادی کشور هستند را می توان در چهار گروه متفاوت طبقه بندی کرد.

طبقه بندی انواع پوشش های بیمه ای:

در صنعت بیمه، انواع بیمه نامه ها متناسب با خطرات مختلف ارائه می گردد که هر کدام پوشش های خاص خود را دارند. به طور کلی با توجه به نوع پوشش هایی که در بیمه نامه ها ارائه می شود، می توان آنها را به چهار گروه مختلف تقسیم کرد.

۱- بیمه های اموال:

گروه اول بیمه نامه هایی هستند که دارائی مشخصی را در برابر خسارات ناشی از وقوع خطرات بیمه شده تحت پوشش قرار می دهند در این نوع پوشش ها حتماً اتفاقی رخ داده و در نتیجه خطر بیمه شده محقق می شود. و در نتیجه آن زیانی به بیمه گذار وارد می گردد که جبران ارزش ریالی آن به عهده بیمه گر است. این گروه از بیمه نامه ها را بیمه های اموال می نامند. بیمه های اتومبیل، باربری، آتش سوزی و مهندسی در این گروه قرار می گیرند. از خصوصیات این گروه بیمه نامه ها می توان به موارد ذیل اشاره کرد:

- مورد بیمه حتماً یک دارایی مادی است.

- حتماً پدیده ای محقق شده و به تبع آن ریسک بیمه شده بالفعل می گردد.

- تحقق خطر بیمه شده حتماً در قالب یک حادثه (بر اثر عامل بیرونی، به صورت آنی و غیر ارادی) اتفاق می افتد.

۲- بیمه های اشخاص:

گروه دوم که به بیمه های اشخاص معروف است بیمه نامه هایی را شامل می گردد که در آنها مورد بیمه نه دارایی بلکه جان و سلامت یک فرد و یا گروهی از افراد است. مهمترین خصوصیات این گروه که شامل بیمه نامه های عمر (فوت به هر علت)، بیمه حادثه (فوت و یا نقص عضو افراد) و بیمه های درمان است عبارتند از:

- مورد بیمه حتماً یک فرد یا گروهی از افراد هستند به همین دلیل به آن بیمه شده می گویند.
- حتماً پدیده ای محقق شده و به تبع آن ریسک بیمه شده بالفعل می گردد.
- تحقق خطر بیمه شده می تواند در قالب یک حادثه (بر اثر عامل بیرونی، به صورت آنی و غیر ارادی) باشد و یا بر اثر یک بیماری (بر اثر عامل درونی، مستمر و غیر ارادی)، و حتی با رعایت دوره انتظار مناسب تحقق خطر می تواند عمدی (خودکشی با رعایت دوره انتظار یک یا دو ساله) باشد.

۳- بیمه های مسئولیت:

گروه سوم بیمه نامه هایی را شامل می گردد که در آنها نه مال و دارایی بیمه گذار و نه جان و سلامتی او تحت پوشش است بلکه بار حقوقی ناشی از تحقق خطرات بیمه شده که موجب می شود بیمه گذار ملزم به جبران زیان وارد به دیگران گردد تحت پوشش قرار می گیرد. این گروه که شامل انواع بیمه نامه های مسئولیت همچون بیمه مسئولیت کارفرمایان در قبال کارکنان، بیمه مسئولیت سازندگان ابنیه، بیمه مسئولیت حرفه ای پزشکان، بیمه مسئولیت متصدیان حمل و نقل، بیمه مسئولیت دارندگان وسایل نقلیه موتوری زمینی (شخص ثالث)، بیمه مسئولیت محصول، و ده ها رشته بیمه ای دیگر می شود به نام گروه بیمه های مسئولیت شناخته می شوند و در اکثر کشورهای دنیا از دپارتمان جداگانه ای نسبت به سایر بیمه نامه ها برخوردار هستند. خصوصیات این گروه نیز به شرح ذیل قابل بیان است:

- مورد بیمه، مسئولیت مدنی بیمه گذار در قبال اشخاص ثالث (حقیقی یا حقوقی) می باشد.
- حتماً پدیده ای محقق شده و به تبع آن ریسک بیمه شده بالفعل می گردد.
- تحقق خطر بیمه شده می تواند در قالب یک حادثه (بر اثر عامل بیرونی، به صورت آنی و غیر ارادی) و یا بر اثر یک بیماری (بر اثر عامل درونی، مستمر و غیر ارادی)، و یا ناشی از ضعف محصول باشد.

۴- بیمه زیان های پولی:

در هر سه گروه فوق الذکر حتماً یک پدیده ای مثل آتش سوزی، زلزله، تصادف، سقوط، بیماری و... محقق می شود و به تبع آن خساراتی ایجاد شده و ریسک بیمه شده بالفعل می گردد. اما در گروه چهارم بالفعل شدن ریسک بیمه شده به عدم تحقق یک امر بستگی دارد. در این گروه بیمه نامه ها، به دلیل عدم انجام یک تعهد (اجرای یک کار، پرداخت یک دین، عدم صداقت کارکنان و...)، ریسک بیمه شده بالفعل می گردد و به واسطه آن مورد بیمه معدوم و یا دچار نقصان می گردد که نتیجه آن خسارات ریالی است که برای

بیمه گذار ایجاد می شود. این گروه بیمه نامه ها به گروه بیمه های زیان پولی معروف هستند . از مهمترین خصوصیات این گروه بیمه نامه ها می توان به موارد ذیل اشاره کرد:

- موضوع مورد بیمه جبران زیانهای پولی غیر مادی بیمه گذار مانند از دست دادن درآمد، سود، اجاره بها، ثمن مورد معامله و یا کاهش ارزش به شکل پول است. در حالیکه در بیمه های اموال و اشخاص موضوع مورد بیمه مادی عینی و قابل لمس است.

- برای بالفعل شدن ریسک بیمه شده نیازی به تحقق پدیده ای خاص نیست بلکه عدم اجرای تعهدات طرف قرارداد با بیمه گذار موجب تحقق ریسک می گردد.

- پایه و اساس این گروه بیمه نامه ها جبران زیان تجاری بیمه گذار است در حالیکه در گروه اول جبران زیان اقتصادی، در گروه دوم جبران زیان جانی و در گروه سوم جبران زیان حقوقی بیمه گذار تحت پوشش قرار دارد.

نکته آخر اینکه پوشش بیمه ای عمر به شرط حیات که مخاطرات مالی بیمه شده در پایان مدت بیمه نامه را تحت پوشش قرار می دهد از نظر ماهیت شباهت بسیاری به بیمه های زیان پولی دارد بخصوص اینکه محقق شدن تعهدات بیمه گر منوط به عدم فوت بیمه شده است و در واقع عدم تحقق یک پدیده (فوت) ریسک بیمه گر را تشکیل می دهد به همین دلیل می بایست این نوع بیمه نامه ها را در گروه بیمه های زیان های پولی طبقه بندی کرد اما در عمل در طبقه بیمه های اشخاص قرار گرفته است.

توجه به جدول دیپارتمان چهارگانه پوشش های بیمه ای که در پیوست این جزوه آمده است می تواند در درک بهتر تقسیم بندی فوق موثر باشد.

بخش دوم

بیمه های زیان پولی

تعریف بیمه زیانهای پولی:

با توجه به تقسیم بندی فوق می توان گفت بیمه زیان پولی بیمه ای است که موضوع آن تامین بیمه ای برای جبران زیانهای پولی غیر مادی بیمه گذار مانند از دست دادن درآمد، سود، منفعت، اجاره بهاء و یا کاهش ارزش به شکل پول است. در واقع بیمه زیان های پولی زیان های تجاری بیمه گذار را مورد حمایت قرار می دهد.

انواع بیمه زیان های پولی:

به طور کلی بیمه های زیان های پولی به چهار دسته کلی به شرح ذیل تقسیم می شوند:

(۱) بیمه های اعتباری شامل:

- بیمه اعتبار مشتری
- بیمه اسناد اعتباری
- بیمه اعتبار تجاری
- بیمه اعتبار نقدی

(۲) بیمه های تضمین شامل:

- ضمانت نامه های گمرکی
- ضمانت نامه مزایده
- ضمانت نامه اجرای قرارداد
- ضمانت نامه پرداخت دستمزد کارگران و ارزش مواد اولیه
- ضمانت نامه تعمیر و نگهداری
- ضمانت نامه تعمیر و نگهداری ناشی از مسئولیت حرفه ای
- ضمانت نامه قرارداد تهیه مواد اولیه
- ضمانت نامه گواهینامه و مجوز فعالیت

(۳) بیمه های صداقت و امانت شامل:

- بیمه نامه های انفرادی
- بیمه نامه جمعی
- بیمه نامه کلی
- بیمه نامه پست سازمانی

(۴) بیمه های عدم النفع شامل:

- بیمه عدم النفع بر اساس سرمایه بیمه شده (بیمه درآمد ناخالص)
- بیمه عدم النفع بر اساس درآمد
- بیمه عدم النفع بر اساس اظهارنامه

فصل اول: بیمه های اعتباری

یک بازرگان کالائی برای صادرات بین المللی دارد برای تهیه تامین باید حتماً به موسسه بیمه مراجعه نماید در آنجا به او خواهند گفت که کالای شما را در مقابل خطرهای باربری، آتش سوزی، وحتی خطرهای سیاسی بیمه می کنند. اما اگر هیچ کدام از این خطرات اتفاق نیفتاد و خریدار طلب بازرگان را نپرداخت شرکت بیمه چه می کند. پاسخگوئی به این نیاز شرکت های بیمه را وادار به یافتن فرمول بیمه اعتباری کرد.

بیمه حمل و نقل تا حدودی سرمنشاء بیمه اعتباری است. تقریباً کلیه شرکت های بیمه اعتباری در سده نوزدهم و در فاصله سالهای ۱۸۲۰ تا ۱۸۳۰ از بطن بیمه های حمل و نقل بیرون آمدند. در واقع بیمه اعتباری فرزند خلف بیمه باربری است.

را ه های حمایت از صادر کننده و مزایای بیمه اعتبار:

برای بسیاری از کشورها، توسعه صادرات بالاترین هدف جهت نیل به توسعه اقتصادی است. استقلال سیاسی بدون دستیابی به استقلال اقتصادی امکان پذیر نیست. کشور ما تاکنون متکی به صادرات تک محصولی بوده و اکنون که در پی کسب استقلال اقتصادی هستیم، باید فکر توسعه هرچه بیشتر صادرات غیر نفتی خود باشیم و ضمن فراهم کردن زمینه و بستر لازم برای این منظور از روش هایی که صادرات را تسهیل می کند استفاده نماییم. اکنون بازار جهانی بازار رقابتی فشرده است و صادرکنندگان در شرایط مساوی نیستند. کشورهای توسعه یافته که در زمینه صادرات صاحب تجربه و شهرت هستند با در اختیار داشتن امکانات وسیع مالی و فنی و سازمان های تخصصی صادرکنندگان خود را مورد حمایت همه جانبه قرار می دهند. در نتیجه صادرکنندگان کشورهای در حال توسعه که اغلب صادرکننده مواد اولیه هستند، نه امکانات فنی و مالی درخور توجه دارند و نه تجربه صادرات و نه اطلاعات کافی از بازارهائی که کالا به آنها صادر می کنند. بنابراین در وضعیت ضعیفی قرار دارند و به هیچ عنوان قادر به رقابت با رقبای دیگر نیستند. لذا در این کشورها صادرکنندگان باید به طور همه جانبه مورد تشویق و حمایت قرار گیرند. استفاده از روش هائی نظیر بیمه های اعتباری می تواند نقش مهمی در نیل به هدف های توسعه کشور باشد.

دولت ها از راه های مختلف صادر کنندگان خود را در مقابل برخی خطرهایی که آنها را تهدید می کنند حمایت می نمایند. صندوق تضمین صادرات، ضمانت نامه بیمه صادراتی و تاسیس شرکت های بیمه تخصصی در بیمه های اعتباری از جمله این روش هاست. بیمه اعتبار که صادر کننده را در مقابل بخش عمده ای از حوادث تحت حمایت قرار می دهد دارای محاسنی ذیل است.

- حفظ دارایی صادر کننده در مقابل خریداران بد حساب
- جلوگیری از بلوکه شدن بخشی از سرمایه در گردش صادر کننده به مثابه ذخیره حساب مشکوک الوصول
- اطمینان از سود حاصل از فعالیت

انواع بیمه های اعتباری:

به طور کلی بیمه های اعتباری بر اساس نوع قرارداد و خطرات تحت پوشش به چهار گروه تقسیم می شوند:

الف) بیمه اعتبار مشتری:

بیمه اعتبار مشتری در ارتباط با تسهیلات گیرنده ای صادر می شود که به منظور رفع نیاز های شخصی و خانوادگی خود ، اقدام به اخذ اعتبار می کند. لذا مرگ و یا ناتوانی احتمالی وی، موجب عدم بازپرداخت اعتبار و ایجاد خسارت برای تسهیلات دهنده و بالفعل شدن تعهدات بیمه گر می شود. این نوع بیمه نامه به دو شکل ارائه می گردد:

۳) بیمه عمر اعتبار گیرنده:

بیمه عمر اعتبار گیرنده که در ایران به بیمه عمر مانده بدهکار معروف است، تسهیلات دهنده را در برابر ریسک عدم پرداخت اقساط بدهی ، به علت فوت تسهیلات گیرنده، تحت پوشش قرار می دهد.

۴) بیمه حوادث و درمان اعتبار گیرنده:

این نوع بیمه نامه تسهیلات دهنده را در برابر ریسک عدم پرداخت اقساط بدهی ، در دوره بیماری و یا ازکارافتادگی تسهیلات گیرنده، تحت پوشش قرار می دهد.

ب) بیمه اعتبار نقدی:

این نوع بیمه نامه اعتبار بازپرداخت وام های نقدی که موسسات مالی به برخی از بنگاه های اقتصادی اعطا می کنند را در مقابل خطر ورشکستگی بنگاه های مزبور و نیز قصور در پرداخت، تحت پوشش قرار می دهد.

ج) بیمه اعتبار تجاری:

بیمه اعتبار تجاری قراردادی است میان یک شرکت بیمه و بنگاه تجاری که توسط آن، به بنگاه تجاری اطمینان داده می شود، خسارت های غیر معمول ناشی از عدم بازپرداخت کل یا قسمتی از مطالبات اعتباری تجاری وی که به واسطه ریسک های بازرگانی و یا غیر بازرگانی ایجاد می شود، جبران گردد. با توجه به اینکه این نوع بیمه نامه در کشور ما بیشتر از انواع بیمه های زیان پولی مورد استفاده قرار می گیرد، در بخش سوم این جزوه به طور کامل مورد بررسی قرار خواهد گرفت.

د) بیمه اسناد اعتباری:

بیمه اسناد اعتباری را می توان در زمینه واگذاری اعتبارات نقدی و یا تجاری به عنوان مکمل سایر انواع بیمه های اعتباری به کار گرفت. این بیمه نامه از تسهیلات دهنده در مقابل خطر ناتوانی وی در پس گرفتن مطالباتش به علت انهدام مدارک حسابداری و یا سایر مدارک اعتباری، ناشی از بروز حوادثی همچون آتش سوزی محافظت می نماید.

در ایران انواع مختلفی از بیمه های اعتباری ارائه می گردد که از پرتفوی چندان زیادی هم برخوردار نیستند
مهمترین انواع آن عبارتند از:

- بیمه نامه های اعتباری فروش اقساطی
- بیمه نامه های اعتباری اجاره به شرط تملیک
- بیمه تسهیلات، معاملات و ضمانت نامه های بانکها، موسسات مالی. اعتباری و صندوق های
قرض الحسنه
- بیمه زیان های ناشی از سرمایه گذاری
- بیمه نامه صادراتی فروش از انبارهای خارجی
- بیمه نامه صادراتی کالاهای امانی در خارج
- بیمه نامه صادرات مجدد
- بیمه نامه تجارت خارجی
- بیمه نامه تامین مالی پروژه های خارج از کشور
- بیمه اعتبار پیش از تحویل کالا (بیمه اعتبار صلف)

عوامل موثر در ارزیابی ریسک اعتبار:

در بیمه های اعتباری باید عواملی مورد مطالعه قرار گیرند تا ریسک ارزیابی شود و بتوان بر اساس میزان تاثیر این عوامل نرخ حق بیمه و یا حق بیمه ریسک را محاسبه کرد. این اطلاعات عمدتاً اطلاعاتی هستند که در دسترس دولت ها قرار دارند. بخش خصوصی اصولاً فاقد انگیزه لازم برای ارائه پوشش بیمه ای به ریسک اعتبار است. و به همین دلیل به ندرت می توان شرکت بیمه خصوصی یافت که در رشته بیمه اعتبار فعالیت نماید. معمولاً هرکشور دارای یک شرکت بیمه تخصصی در رشته بیمه اعتبار است که به منظور حمایت و تشویق صادرکنندگان خود دولت آنرا تاسیس کرده و اداره می کند. از سوی دیگر، پس از آنکه شرکت بیمه دولتی، خسارت صادر کننده را پرداخت کرد دولت کشور صادر کننده از طریق مجاری سیاسی و با استفاده از اهرم های قوی دولتی بهتر می تواند به جانشینی صادرکننده طلبکار، خسارت پرداختی را از کشور خریدار وصول نماید. به هر حال چه شرکت بیمه اعتباری صادرات، دولتی باشد و چه خصوصی لازم است عوامل مختلفی را برای ارزیابی ریسک مورد بیمه بررسی نماید این عوامل عبارتند از:

- ثبات سیاسی کشور خریدار و روابط سیاسی بین کشور صادر کننده و کشور خریدار
- تراز پرداخت ها و تراز بازرگانی خارجی کشور خریدار
- میزان نقدینگی بین المللی کشور خریدار
- سهم هریک از بخش های اقتصادی در تولید ناخالص داخلی کشور خریدار
- ذخایر و منابع طبیعی کشور خریدار
- تجربیات صنعت بیمه کشور صادر کننده از لحاظ بدهی های کشور خریدار
- کنترل ارز و نحوه انتقال ارز برای واردات در کشور خریدار

- صنایع عمده و کالاهایی که عمدتاً وارد می شوند در کشور خریدار
- درآمد ملی و سایر حساب های ملی کشور خریدار
- مقررات گمرکی
- عضویت در سازمان های بین المللی و برنامه خارجی کشور خریدار
- مشکلات اقتصادی کشور خریدار
- سایر مقررات

انواع خطر ها در بیمه های اعتباری :

استفاده از اعتبار، مشکلات عدیده و پیچیده ای فراهم آورده که ریسک عدم بازپرداخت بدهی بر اثر خطرهایی که در کنترل تسهیلات گیرنده نیست یکی از آنهاست. به طور کلی خطرهایی که ریسک بیمه های اعتباری را تشکیل می دهند عبارتند از:

۱) خطر های بازرگانی:

- ورشکستگی یا اعیار خریدار
- عدم پرداخت بهای کالا یا خدمات صادره یا قصور در پرداخت کالا یا خدماتی که خریدار قبول کرده است.
- قصور در قبول یا رد کالای خریداری شده به شرط آنکه در کالای صادر شده بر اثر تقصیر صادر کننده و عدول وی از قرارداد منعقد با خریدار نباشد.

۲) خطر های سیاسی:

- شورش، آشوب، بلوا، انقلاب و جنگ داخلی
- وضع قانون یا صدور هرگونه آیین نامه یا دستورالعمل دولت کشور خریدار به نحوی که انتقال ارز از کشور خریدار به کشور صادرکننده ممنوع و یا محدود گردد.
- ایجاد هرگونه محدودیت یا ممنوعیت وارداتی که کشور خریدار پس از صدور کالا یا انعقاد قرارداد وضع کند به طوری که صادر کننده بر اثر وضع این مقررات متضرر گردد.
- اعمال هرگونه مصادره یا ملی شدن در کشور خریدار که برای صادر کننده خسارت ایجاد کند.
- هرگونه عمل دولت خارجی که موجب شود هزینه های صادرکننده افزایش یابد به طوری که صادرکننده قادر به تحمل این هزینه ها نباشد. (مانند تغییر مسیر ارسال کالا)
- هر حادثه ساسی دیگری که در خارج از کشور صادرکننده اتفاق بیفتد و در کنترل صادرکننده نباشد و به او زیان برساند.

۳) خطر های اقتصادی:

- نوسانات نرخ ارز
- تورم
- افزایش هزینه بالاسری تولید

۴) حوادث:

- خطرهای نامترقیه طبیعی نظیر سیل، طوفان، زلزله، آتشفشان، صاعقه
- خطرهای ناشی از عامل انسانی نظیر آتش سوزی، انفجار، غرق کشتی، سرقت و ...

علاوه بر دقدقه های صادر کنندگان که در مطالب فوق الذکر مورد بررسی قرار گرفت، مخاطرات دیگری نیز تجار را تهدید می کنند که متناسب با هرکدام پوشش های بیمه ای در غالب بیمه اعتباری طراحی و اجرا می شود. درصنعت بیمه کشور ما، با توجه به محدودیتهای فنی وقانونی اکثر بیمه نامه های زیان پولی یا قابل اجرا و ارائه نیستند و یا به ندرت ارائه می گردند. در این میان فقط یک رشته از بیمه های زیان پولی به نسبت مطرح تر بوده و توسط شرکت های بیمه بازرگانی ارائه می گردد که به بیمه اعتباری اعطای تسهیلات یا بیمه اعتبارتجاری معروف است و اعطای تسهیلات در هر دو شرایط فروش اقساطی و اجاره به شرط تملیک را شامل می گردد. به همین دلیل این رشته بیمه ای را در بخش سوم به طور مفصل تر ارزیابی خواهیم کرد.

فصل دوم: بیمه های تضمین

در روزهای واپسین استیلای بغداد، خلیفه وقت با فیلیپ پادشاه فرانسه قراردادی منعقد کرد. این قرارداد به تجارت بین امللی مربوط می شد اما چون خلیفه به فیلیپ اطمینان نداشت که البته اشتباه هم نمی کرد خواستار تضمین شد. زایران اورشلیم با طلاهای خود ضامن شاه فیلیپ شدند و چون شاه فیلیپ به تعهداتش عمل نکرد، خلیفه از زایران وجه الضمان را مطالبه کرد. آنها هم پرداختند و بعد به شاه فیلیپ مراجعه کردند. وی گفت: "من به شما بسیار مقروضم و روزی بدهی خود را خواهم پرداخت ولی ضمانت که قرض من نیست که بابت آن به کسی بدهکار باشم." زایران به دادگاهی خاص شکایت کردند و شاه دادگاه را منحل و مدعیان را اعدام کرد و طلبکاری باقی نماند و تضمین هم از بین رفت.

نکته اینجاست که برای ضامن هم باید تاملینی فراهم شود از اینرو ایفاء نقش موسسه بیمه اعتباری اهمیت می یابد. در بیمه تضمین، موضوع بیمه میزان معینی وجه نقد است که بیمه گر در نقش ضامن بیمه گذار، در صورتی که وی تحت شرایط قرارداد قادر به پرداخت نباشد به عهده می گیرد. موسسات اعتباری از مشتریان خود ضامن طلب می کنند تا هرگاه اعتبار گیرنده از پرداخت اصل و کارمزد آن خودداری کرد بتوانند بدهی مشتری را از ضامن دریافت کنند. بیمه گر در این نوع بیمه نامه، نقش ضامن بیمه گذار را ایفاء می کند. در هر ضمانت نامه سه طرف به شرح ذیل دخالت دارند:

۱) بستانکار یا متعهدله:

شخص حقیقی یا حقوقی است که استفاده کننده از ضمانت نامه می باشد و تحت حمایت بیمه تضمین قرار می گیرد.

۲) بدهکار یا متعهد:

شخصی حقیقی و یا حقوقی است که مسئول ایفاء تعهدات بر اساس مفاد قرارداد اولیه بوده و ایفاء تعهدات او تضمین می شود.

۳) ضامن، که ایفاء تعهدات بدهکار یا متعهد را بر اساس شرایط قرارداد تضمین می کند.

ضمانت نامه یک قرارداد فرعی است زیرا یک طرف اجرای قرارداد از طرف بدهکار یا متعهد را به موجب قرارداد اصلی که بین متعهد و متعهدله یا بدهکار و بستانکار منعقد شده است تضمین می کند. بنابر این باید قراردادی وجود داشته باشد تا اجرای آن در موعد مقرر به موجب ضمانت نامه تضمین گردد. در اغلب ضمانت نامه ها مقرر می شود که هرگاه متعهد قادر به ایفاء تعهدات خویش در مقابل متعهدله نباشد ضامن مسئول تکمیل و اجرای قرارداد است و متقابلاً طبق قانون، حق رجوع به متعهد برای جبران زیان و خسارت خود را دارد.

اساس حاکم بر ضمانت نامه‌ها

به طور کلی اساس حاکم بر ضمانت نامه‌ها به شرح ذیل قابل ذکر هستند:

- قرارداد یا موافقت نامه کتبی یا ضمنی اولیه باید وجود داشته باشد تا برای اجرای آن ضمانت نامه صادر گردد.
- مسئولیت اصلی ایفاء تعهد به موجب قرارداد برعهده بدهکار یا متعهد است که موضوع ضمانت نامه را تشکیل می دهد.
- مسئولیت ضامن مسئولیت فرعی است.
- در صورتی که متعهد، قرارداد را اجراء نكن، ضامن برای جبران ضرر و زیان ناشی از اجرا نشدن قرارداد حق دارد به متعهد رجوع نماید.
- ضمانت نامه یک ابزار غیرقابل فسخ است.
- مادامی که قرارداد به طور کامل در زمان تعیین شده اجرا نشده است ضمانت نامه به قوت و اعتبار خود باقیست.

انواع ضمانت نامه:

۱) ضمانت نامه های گمرکی:

این نوع ضمانت نامه به منظور اجرای قانون و دریافت مالیات، حقوق و عوارض گمرکی بابت ورود کالا به کشور و یا خروج آن است. صدور ضمانت نامه های گمرکی به سهولت انجام می گیرد زیرا دارای مطلوبیت است. این مطلوبیت بخشی به دلیل پایین بودن هزینه است و بخشی نیز به دلیل کم خطر بودن آن است.

۲) ضمانت نامه مزایده:

هنگامی که مقاطعه کار برنده مزایده می شود مدت زمان مشخصی فرصت دارد تا قرارداد را امضاء و مدارک و ضمانت نامه اجرای قرارداد را تهیه و به کارفرما تسلیم نماید در غیر اینصورت مسئول جبران زیان های وارده به کارفرما خواهد بود این خسارت و زیان موضوع ضمانت نامه مزایده است. میزان خسارت برابر است با مابه التفاوت مزایده اول و دوم که از مبلغ مندرج در ضمانت نامه تجاوز نخواهد کرد.

۳) ضمانت نامه اجرای قرارداد:

این ضمانت نامه در حکم اطمینان از اجرای فیزیکی و عملیاتی قرارداد و تحویل به کارفرما در موعد مقرر است. در این ضمانت نامه، ضامن هیچ مسئولیتی در مقابل عدم پرداختی در مقابل تهیه کنندگان مواد اولیه، مقاطعه کاران فرعی و سایر اشخاص ثالث و شرکت های بستانکار مقاطعه کار ندارد.

۴) ضمانت نامه پرداخت دستمزد کارگران و ارزش مواد اولیه:

این ضمانت نامه، پرداخت های مقاطعه کار، ارزش مواد اولیه که تهیه کنندگان برای اجرای طرح در اختیار وی قرار می دهند و بدهی او به مقاطعه کاران فرعی را شامل می شود و معمولاً به همراه ضمانت نامه اجرای قرارداد و به همان قیمت ارائه می گردد.

۵) ضمانت نامه تعمیر و نگهداری:

این ضمانت نامه براساس شرایط قرارداد صادر می شود که به موجب آن مقاطعه کار باید تعمیر و نگهداری ناشی از مسئولیت خود را انجام دهد. ضمانت نامع تعمیر و نگهداری برای ۱۲ ماه است چراکه بیش از این مدت پرداخت خسارات ناشی از استهلاک نیز مطرح می گردد.

۶) ضمانت نامه تعمیر و نگهداری ناشی از مسئولیت حرفه ای:

پوشش این نوع ضمانت نامه ها ۵ تا ۱۰ سال است و پرداخت هرگونه خسارت که علت آن اشتباه در طراحی، محاسبات، خطای کارشناسی و مهندسی، آرشیکتک ها و کارشناسان مقاطعه کار، و سایر ریسک های ناشناخته باشد را تحت پوشش قرار می دهد.

۷) ضمانت نامه قرارداد تهیه مواد اولیه:

این ضمانت نامه قراردادهای تهیه مواد اولیه و سایر وسایل مورد نیاز طرح از منابع مختلف را تضمین می کند. میزان مسئولیت این ضمانت نامه در صورتی که مقاطعه کاران تعهد خود را ایفاء نکنند عبارت است از مابه التفاوت ارزش قرارداد با هزینه تهیه همان مواد از منابع دیگر.

۸) ضمانت نامه گواهینامه و مجوز فعالیت:

این ضمانت نامه مورد تقاضای دولت است که اطمینان حاصل نماید که دارنده گواهینامه، مقررات حرفه ای را رعایت کرده و بر اساس شرایط نحوه فعالیت که گواهینامه یا اجازه فعالیت برای آن صادر شده کار می کند.

علاوه بر موارد فوق الذکر، انواع دیگری از بیمه ضمانت نامه نیز وجود دارد که گاهاً در صنعت بیمه کشور مورد استفاده قرار می گیرند. از آن جمله می توان به موارد ذیل اشاره کرد:

- بیمه ضمانت نامه های گمرکی

- بیمه ضمانت نامه های مقاطعه کاری ساختمان

- بیمه ضمانت نامه های دولتی

- بیمه ضمانت نامه های صادراتی

روش های اجرای تعهد ضامن:

تعهد ضامن بعد از قصور و شکست متعهد در اجرای قرارداد شروع می شود. برای اجرای این تعهد، ضامن یکی از روش های ذیل را انتخاب خواهد کرد:

- بامقاطععه کار دیگری برای جایگزینی مقاطعه کار اولیه وارد مذاکره می شود تا اتمام کار را به وی محول نماید.

- درخواست و یا موافقت کند که مالک خود تکمیل قرارداد را به عهده بگیرد.

- تقویت بنیه مالی مقاطعه کار اولیه، در صورتی که قادر باشد کار را خود به اتمام برساند.

- به مقاطعه کار اولیه اجازه می دهد که تکمیل پروژه را به مقاطعه کار دیگری واگذار کند.

استثنائات ضمانت نامه:

- ضامن در موارد ذیل هیچ گونه مسئولیتی ندارد.
- زمانی که اجراء قرارداد اولیه به هر علتی که به طرفین قرارداد مربوط است الزام آور نمی شود.
- هنگامی که قرارداد اصلی غیر قانونی باشد و یا اینکه پیشرفت اجرائی قرارداد ناممکن می شود.
- در مواردی که هیچ گونه ضرر و زیانی به دلیل عدم اجرای تعهدات متعهد، به متعهدله وارد نشود.
- در مواردی که متعهد له از اجرای شرایط قرارداد اولیه خودداری نماید.
- در صورتی که در شرایط قرارداد اولیه در طول تضمین وبدون توافق ضامن تغییراتی صورت گرفته باشد.

ضامن متقابل:

گاهی اوقات یک شرکت توان و قدرت مالی کافی ندارد که به عنوان ضامن پذیرفته شود لذا می بایست شخصی حقیقی یا حقوقی ضمانت او را تعهد نماید. چنین موافقتی می تواند برای یک ضمانت نامه خاص باشد و یا برای کلیه ضمانت نامه های صادره آن شرکت باشد. در این حالت به شخص حقیقی یا حقوقی که ضمانت نامه های شرکت فوق را تعهد کرده است ضامن متقابل می گویند. همانطور که از تعریف فوق برمی آید ضامن متقابل نقشی شبیه بیمه گر اتکائی دارد.

اگر شخصی به عنوان ضامن متقابل تعیین گردد باید از نظر مالی به اندازه مبلغ ضمانت قدرت پرداخت داشته باشد. واگر شرکتی این مسئولیت را به عهده می گیرد در صورت لزوم باید موافقت هیئت مدیره برای این منظور کسب گردد.

در مواقعی که متعهد یک شرکت است، ضامن متقابل می تواند یک فرد باشد. هریک از مدیران و یا کارکنان یک شرکت در صورتی که سهامدار باشند می توانند به عنوان ضامن متقابل مطرح گردند. به همین علت غالباً صادر کننده ضمانت نامه از سهامداران شرکت متعهد و یا همسران آنها (در صورتی که با شوهرانشان دارای اموال مشترک باشند) درخواست می کنند که ضامن متقابل شوند. به طوریکه ضامن در صورت ایجاد خسارت بتواند به آنها مراجعه نماید.

در مواردی متعهد شخص حقیقی است و درخواست ضمانت نامه دارد، ضامن می تواند شریک متعهد را (که فعالیت متفات با متعهد داشته و فقط به دلیل سرمایه وامکاناتی که متعهد در اختیار او قرار داده است او را در سود خود شریک ساخته است) به عنوان ضامن متقابل بپذیرد.

هرگاه یک شرکت وابسته دچار مشکلات مالی شود شاید به نفع شرکت مادر باشد که شرکت وابسته اعلام ورشکستگی نماید در این شرایط ضامن شرکت وابسته دچار مشکل می گردد. بنابراین اگر ضامن شرکت وابسته، ضمانت نامه متقابل از شرکت مادر دریافت نماید بهتر و موثرتر می تواند اوضاع را از طریق کنترل فعالیت شرکت مادر زیر نظر داشته باشد.

نکته آخر اینکه برای حفظ منافع ضامن متقابل، معمولاً درصدی از سود پروژه شرکت متعهد به ضامن متقابل اختصاص می یابد.

فصل سوم: بیمه های صداقت و امانت کارکنان

صداقت ، امانتداری و عملکرد صحیح کارکنانی که در بانک ها ، موسسات مالی و اعتباری یا واحدهای مالی و حسابداری ، سازمان ها ، کارخانجات و سایر مراکزی که وظیفه نگهداری ، مبادله و جا به جایی پول و اسناد اعتباری را بر عهده دارند از مهمترین عواملی است که به سلامت حساب های مالی و کارکردهای بنگاه می‌انجامد. بانکها و موسسات مالی و اعتباری و شرکت هائی که در روند فعالیت جاری خود با وجوه نقد سروکار دارند، علاوه برآنکه با ریسک های عدم وصول مطالبات ناشی از اعطای اعتبار و همچنین خطراتی مانند ورشکستگی که ممکن است منجر به عدم ایفای تعهدات در برابر سپرده گذاران شود مواجه هستند. از ناحیه عملکرد کارکنان خود نیز در معرض خطر قرار دارند .

وجود این مخاطرات موجب شکل گیری پوشش بیمه ای جدیدی شد به نام بیمه صداقت و امانت کارکنان . این نوع بیمه نامه ها یکی از رشته های بیمه ای است که در صنعت بیمه ایران توجه کمتری به آن شده . برای این بیمه‌نامه هیچگونه الزامات قانونی تعیین نشده و بیمه نامه بنابر اختیار شخص تهیه می گردد. متقاضیان این نوع پوشش بیمه ای عموماً کافرمایان سازمان ها هستند. که به موضوع خطر این نوع بیمه ها (اختلاس پول و اسناد اعتباری و اوراق بهادار و خیانت و عدم صداقت و تعهدات اخلاقی) توجه بیشتری می کنند .

موضوع بیمه نامه صداقت و امانت کارکنان:

رنگ باختن صداقت و امانت در نزد کارکنان و اهمال در انجام وظایف محول شده، موضوع بیمه‌نامه صداقت و امانت کارکنان است. به موجب این بیمه‌نامه، بیمه‌گر پرداخت هرگونه خسارت و زیان وارده به بیمه‌گذار را که ناشی از کاستی‌های کارکنان در زمینه‌های فوق باشد تعهد می‌کند. در واقع در این نوع بیمه نامه ها، مطابق شرایط و مقررات بیمه نامه، زیانهای پولی ناشی از تقلب یا خیانت کارکنان بیمه گذار که نام آنها در شرایط خصوصی بیمه نامه قید گریده تحت پوشش بیمه ای قرار می گیرد. در اکثر بیمه‌نامه‌های صداقت و امانت کارکنان که برای شرکت‌های بازرگانی صادر می‌شود، بیمه‌گذاران در مقابل خسارت‌ها و زیان‌های ناشی از نادرستی و خیانت در امانت کارکنان در امور مالی و کسر موجوی انبارها حمایت می‌گردند. اغلب تولیدکنندگان نیز خواستار پوشش بیمه‌ای صداقت و امانت کارکنان هستند.

بیمه شده در بیمه نامه صداقت و امانت کارکنان:

پوشش این نوع بیمه نامه نه‌تنها برای کارکنانی که وجوه نقدی شرکت را در اختیار دارند، ارائه می شود بلکه برای مسافرت‌های تجاری و مأموریت کارکنانی که پول شرکت را با خود حمل می‌کنند و نیز کارکنانی که با وجه نقد سر و کار دارند تأمین بیمه‌ای دارد. این بیمه کارکنانی را هم که اتفاقی یا به‌ندرت به این امر می‌پردازند دربر می‌گیرد. باید دقت داشت که تعهد بیمه گر از حدود تعیین شده در شرایط خصوص بیمه نامه تجاوز نخواهد کرد. در بیمه های صداقت و امانت کارکنان، بیمه گر تنها در صورتی متعهد جبران زیان ناشی از تقلب یا خیانت کارکنان بیمه گذار است که :

(۱) کارمند در طول مدت اعتبار بیمه نامه مرتکب تقلب یا خیانت شده و در این مدت در خدمت او فاصله زمانی ایجاد نشده باشد.

(۲) تقلب یا خیانت ظرف دو سال از تاریخ فوت، انفصال، بازرخرد یا بازنشستگی کارمند و یا انقضاء و فسخ بیمه نامه (هر کدام که مقدم باشد) کشف گردد.

استثنائات بیمه های صداقت و امانت کارکنان:

در این نوع بیمه نامه ها همانند سایر انواع بیمه نامه مواردی از شمول پوشش بیمه نامه حذف و استثناء می گردد. به طور معمول خسارت های معلول عوامل زیر از شمول تعهدات بیمه گر خارج است:

- ۱) خسارت ناشی از اشتباهات کاری کارکنان بیمه گذار که به صورت غیر عمد باشد و زیان های تبعی ناشی از آن
- ۲) جنگ، شورش، انقلاب، اعتصاب و عوامل دیگر از این قبیل
- ۳) انفجار هسته ای و تشعشعات رادیو اکتیویته
- ۴) در صورتی که بیمه گذار کارمند را بدون موافقت بیمه گر بری الذمه کند
- ۵) عدم انجام وظایف و تعهدات تعیین شده برای بیمه گذار مطابق شرایط بیمه نامه
- ۶) وقوع و تحقق خساراتی که به غیر از موضوع بیمه شده مرتبط باشد
- ۷) خسارت هائی که پس از اعلام کشف نادرستی و یا دلیل و علت سوء ظن نسبت به کارمند یا کارمندان که مرتبط با موضوع خسارت هستند، ایجاد می شود.

وظایف و تعهدات بیمه گذار در بیمه نامه های صداقت و امانت کارکنان:

به منظور کاهش تواتر و شدت ریسک در این نوع بیمه نامه ها و بخصوص جهت جلوگیری از سوء استفاده های عمدی و نهایتاً برای سهولت در اجرای اصل جانشینی و ریکواری خسارت های پرداختی، بیمه گران اجرای وظایفی را در تعهد بیمه گذار قرار می دهند که اهم آنها عبارتند از:

- ۱) به محض کشف هر نوع عمل یا اعمال تقلب یا خیانت که احتمالاً منجر به ادعای خسارت شود یا هر دلیل موجهی که موجب سوء ظن گردد مراتب را بلافاصله کتباً به بیمه گر اعلام نماید.
- ۲) سیستم و روش نظارت و کنترل که در پیشنهاد بیمه گذار پیش بینی شده است باید در تمام مدت بیمه نامه به دقت رعایت شود مگر اینکه تغییر و تحول ایجاد شده در سیستم ها متقابلاً توسط بیمه گر و بیمه گذار مورد توافق قرار گرفته باشد.
- ۳) هر گونه تغییر در شغل و وظایف بیمه گذار (نوع کار) و یا کارمندان تابعه و نیز هر گونه تغییرات در روش انجام کار توسط بیمه گذار، را کتباً به بیمه گر اطلاع دهد.
- ۴) بیمه گذار بایستی طرف مدت ۳ ماه از تاریخ کشف، عمل یا اعمال تقلب یا خیانت کارمندان را به صورت ادعای کتبی شامل: شرح چگونگی و علت خسارت، اقدامات قانونی انجام شده و مبلغ خسارت را به بیمه گر اعلام نماید. همچنین کلیه اطلاعات و دلایل متقن و مدارک و توضیحات بیشتر که به صورت متعارف و منطقی مورد نیاز است را در اختیار بیمه گر قرار دهد.
- ۵) هنگام ادعای خسارت، بیمه گذار موظف است مبالغی را که تحت عنوان حقوق، سپرده ها و هر نوع مطالباتی که قابل پرداخت به کارمند بوده است را به خاطر کلاهبرداری و عدم صداقت در امانت نامبرده نزد خود نگهداری نماید و نسبت به مابه التفاوت کل خسارت و مبالغ مذکور ادعای خسارت نماید.
- ۶) بیمه گذار موظف است هم زمان با دریافت خسارت از بیمه گر کلیه مدارک و اسناد کارمند، که ارتباط با خسارت پیدا کند را به بیمه گر منتقل نماید.
- ۷) در صورت پرداخت خسارت مطابق شرایط بیمه نامه، بیمه گذار نمی تواند کارمند خاطی را بدون موافقت بیمه گر مجدداً به استخدام خود درآورد.

انواع بیمه نامه صداقت و امانت کارکنان:

بیمه نامه های صداقت و امانت کارکنان از گستردگی چندان قابل توجهی در ایران برخوردار نیست و بسیار محدود و گمنام ارائه شده به همین دلیل تنوع زیادی ندارد اما بر اساس ترکیب بیمه شدگان می توان این نوع بیمه نامه ها را به چهار گروه به شرح ذیل تقسیم کرد.

(۱) بیمه نامه های انفرادی:

پوشش این بیمه نامه محدود به شخص معین تا میزان معینی است.

(۲) بیمه نامه جمعی:

این بیمه نامه خسارت و زیان ناشی از نادرستی، و خیانت در امانت تعدادی از کارکنان معین را در خصوص وظایف سازمانی خود جبران می کند. تعهد بیمه گر محدود به مبلغی است که در بیمه نامه قید شده است. این مبلغ ممکن است هم برای هر یک از کارکنان به صورت فردی و هم برای کل کارکنان باشد. صدور بیمه نامه با مبلغ شناور نیز امکان پذیر است.

(۳) بیمه نامه کلی:

این بیمه نامه، بی نام صادر می شود و کل کارکنان بیمه گذار را دربر می گیرد. این نوع بیمه نامه برای کارفرمایانی مناسب است که تشکیلات سازمانی وسیع و گسترده دارند و بیمه گر هم نیاز به شناسائی تک تک کارکنان بیمه گذار ندارد.

(۴) بیمه نامه پست سازمانی:

این نوع بیمه نامه اغلب برای سازمان های دولتی صادر می شود. تأمین بیمه ای منحصر به فرد خاص نیست بلکه مربوط به پست سازمانی است. هر پست سازمانی تا مبلغ معینی بیمه است و در صورت تغییر فرد متصدی پست، اعتبار بیمه نامه به قوت خود باقی می ماند.

عنوان سرمایه متغیر در بیمه نامه های صداقت و امانت کارکنان به مفهوم این است که کل سرمایه بیمه شده برای همه کارکنان بیمه گذار است. هرگاه اختلاس و سوء استفاده ای صورت پذیرد، تعهد بیمه گر پس از پرداخت خسارت به همان میزان تا سررسید اعتبار بیمه نامه کاهش می یابد، مگر اینکه بیمه گذار به نسبت استفاده از تأمین بیمه ای، حق بیمه اضافی برای مدت باقیمانده از اعتبار قرارداد بپردازد و مبلغ بیمه شده را به رقم قبل از وقوع حادثه افزایش دهد.

ارزیابی ریسک در بیمه های صداقت و امانت کارکنان:

برای صدور بیمه نامه صداقت و امانت، بیمه گر نیازمند اطلاعاتی است که ریسک را ارزیابی کند تا در مورد قبول یا رد پیشنهاد تصمیم بگیرد. در فرم پیشنهاد، نام، نشانی، سن، پست سازمانی مورد نظر، حقوق و دستمزد و سایر مزایای بیمه شده، سوابق گذشته، وضعیت تأهل، سایر درآمدها و مشاغل دیگر، میزان بدهی یا رهن، خلاصه وضعیت مالی بیمه شده و نوع فعالیت کارفرما باید درج شود. ضمناً بیمه گذار اطلاعات زیر را نیز باید در اختیار بیمه گر قرار دهد:

۱. سیستم نظارت و کنترل

۲. شیوه استخدام کارکنان

۳. تعداد کارکنان برای مشاغل زیر:

- کارکنانی که مسئولیت وجوه نقدی و انبار را دارند

- کارکنانی که با پول نقد و انبار سر و کار دارند

- کارکنانی که هیچ گونه مسئولیتی در امور وجوه نقدی ندارند

- کارگران و کارکنان خدماتی

نکته مهم از نظر بیمه گر برای قبول ریسک صداقت و امانت کارکنان، کارائی سیستم نظارت و کنترل بر فعالیت اشخاصی است که بیمه می شوند. کارفرما باید در فرم پیشنهاد نحوه اجرای این سیستم را شرح دهد و به پرسش های بیمه گر پاسخ گوید. در صورت لزوم، بیمه گر می تواند پیشنهادهائی برای اصلاح و بهبود سیستم و کاهش احتمال تحقق خطر به بیمه گذار ارائه دهد.

در ارزیابی ریسک از سوی بیمه گر نکاتی که نقش عمده ای در ارزیابی و تعیین درجه ریسک دارند عبارتند از:

(۱) نوع استخدام کارمند (رسمی، قراردادی، روزمزد و غیره)

(۲) میزان اهمیت پست سازمانی و حجم وجوه در اختیار

(۳) نوع وثیقه یا تعهدی که کارمند به کارفرما تودیع می کند

(۴) کارآمدی مقررات مربوط به کنترل ها و نظارت موسسه و نحوه رسیدگی و اقدام در صورت تحقق تقلب یا خیانت کارکنان

(۵) سقف تعهد بیمه گر به ازای هر کارمند یا تعهد سالیانه در مجموع برای کل کارکنان

(۶) سابقه خسارتی ناشی از موضوع در سه سال اخیر و موارد خسارت هایی که در جریان رسیدگی هستند

(۷) میزان اندوخته و منابعی که کارمند از موسسه طلب دارد.

بیمه جرم:

هر شرکتی بدون توجه به بزرگی آن، ممکن است در معرض جرائم سفید قرار بگیرد و به گفته کارشناسان، این مسئله در جهان امروز به شدت در حال گسترش است. امروزه تغییر شرایط اقتصادی، پیشرفت تکنولوژی و توسعه فعالیت‌های بین‌المللی باعث شده خطرات و جرائم سفید نسبت به گذشته افزایش چشمگیری داشته باشند. در چنین شرایطی داشتن پوششی که بتواند از دارایی‌های شرکت‌ها و مدیران چه اکنون و چه در آینده حمایت کند، بسیار ضروری است.

جرائم سفید هر چند ممکن است در ظاهر خطرناک نباشند اما می‌توانند خطرات مالی زیادی را به شرکت‌ها وارد کنند.

بیمه جرم (insurance Crime) در حقیقت به نوعی از بیمه گفته می‌شود که از بیمه‌گر در برابر خسارت‌هایی که توسط جنایتکاران ایجاد می‌شود، حمایت می‌کند. به عبارتی دیگر، این نوع از بیمه نامه‌ها که از قربانی جنایت‌ها پشتیبانی می‌کند. به بیمه جرم معروف بوده و همچنین "بیمه صداقت" نیز نامیده می‌شوند.

اکثر تجار بیمه جرم را خریداری می‌کنند تا بتوانند خسارت‌های ناشی از دزدی‌های کارمندانشان یا دیگر جرائمی که منجر به خرابکاری‌های مالی می‌شود، را دریافت کنند.

از سوی دیگر، شرکت‌های بیمه، بیمه جرم را به طور جداگانه ارائه می‌کنند چراکه بیمه دارایی و املاک معمولاً خسارت‌هایی که توسط کارمندان خلافکار ایجاد می‌شوند را تحت پوشش قرار نمی‌دهند.

خطرات تحت پوشش بیمه جرم:

به طور کلی خطرات تحت پوشش بیمه جرم عبارتند از: اختلاس، دزدی، سند سازی، کلاه برداری کامپیوتری، جعل و تقلب، جرائم کلی و خیانت

برخی از سازمان‌ها به جای ضمانتنامه، بیمه جرم را خریداری می‌کنند. در همین حال برخی نیز به افراد حقیقی پیشنهاد خرید این نوع از بیمه نامه را می‌دهند تا از آنان در برابر خسارت‌های ناشی از قتل، تجاوز و دیگر جرائم شدید به اضافه جرائم مالی حمایت کند؛ به این نوع از بیمه جرم، "بیمه خشونت" می‌گویند.

در حقیقت شهروندان به جای اینکه مقام‌های محلی برای آنان زندگی امن، آزادی و امنیت مالی را مهیا کنند، با خرید این بیمه نامه فردی، خود را در برابر خشونت‌های دیگران ایمن می‌کنند.

حامیان این بیمه می‌گویند قربانی در این شرایط انگیزه قوی تری برای گزارش جنایت دارد و بیمه‌گر بیشتر از مقام‌های محلی مشتاق است تا گروه‌های متخاطی را شناسایی و به قربانی خساراتی را پرداخت کند. اما مخالفان این نوع از بیمه معتقدند در چنین شرایطی به سیستم قضایی صدمه وارد می‌شود یا این سیستم حذف خواهد شد.

فصل چهارم: بیمه های عدم النفع

هر قدر که تکنولوژی پیشرفت می کند به همان اندازه واحدهای تولیدی با خطرهای جدید مواجه می شوند. شاید در گذشته اگر یک واحد صنعتی بر اثر آتش سوزی خسارت می دید پرداخت خسارت تقریباً برای ادامه حیات بسنده می کرد ولی امروزه چنین نیست. از یک سو، واحدهای صنعتی بایکدیگر ارتباط دارند و ورود خسارت و تعطیلی یک واحد صنعتی موجب زیان واحدهای صنعتی دیگر می شود و به همین دلیل پرداخت خسارت مادی برای ادامه فعالیت کافی نیست. و از سوی دیگر، به علت دریافت وام از موسسات اعتباری، پرداخت اقساط وام در ایام تعطیلی واحد صنعتی که تولید و درآمدی ندارد بسیار مشکل و غیر قابل تحمل است. ضمن اینکه برخی هزینه ها و مخارج وجود دارند که به میزان تولید ارتباطی نداشته و همواره برقرار هستند. این مجموعه مشکلات موجب شد تا ارائه بیمه عدم النفع ضرورت پیدا کند.

بیمه عدم النفع موجب می شود که موسسات اعتبار دهنده با اطمینان خاطر، وام و اعتبار در اختیار بیمه گذار قرار دهند، زیرا مطمئن هستند که در مدت توقف تولید نیز بیمه گذار قادر به پرداخت اقساط بدهی خود هست. از دیدگاه اجتماعی نیز بیمه عدم النفع نقش موثری ایفاء می کند زیرا کارگران و کارکنان واحد صنعتی در مدت تعطیلی محل کار خود، حقوق و دستمزد دریافت می کنند و ناگزیر نیستند که در جست و جوی کار دیگری باشند و کارفرما نیز نیروی ماهر و کارآمد خود را از دست نمی دهد.

موضوع بیمه عدم النفع:

موضوع بیمه عدم النفع، جبران درآمد از دست رفته ناشی از توقف تولید بر اثر خطرات تحت پوشش است. به عبارت دیگر اگر در اثر خسارت مادی وقفه ای در جریان تولید واحد اقتصادی یا دستگاه تولیدی پیش آید بیمه گر درآمد از دست رفته ناشی از توقف تولید را طبق شرایط قرارداد بیمه عدم النفع پرداخت خواهد کرد. همانطور که مشخص است موضوع بیمه عدم النفع شیء یا جسم مادی نیست بلکه موضوع این بیمه ها تامین زیان پولی، اعم از هزینه های جاری و سود است که بیمه گذار بر اثر تحقق خطرهای بیمه شده و توقف تولید از دست داده است. بیمه عدم النفع، زیان ناشی از توقف فعالیت برای مدت مشخصی تا شروع فعالیت مجدد واحد تولیدی بیمه شده را جبران می نماید. این زیان عبارت است از سود خالص موسسه پس از پرداخت هزینه های سر بار یا سایر هزینه های دیگر که با تعطیلی فعالیت هم وجود دارند (نظیر دستمزد و حقوق کارگران).

در صورتی که بیمه گذار بتواند فعالیت خود را در ساختمان های موقت یا در کارخانه های دیگر ادامه دهد، این امر مستلزم صرف هزینه های اضافی است که ممکن است بر اساس شرایط قرارداد بیمه پوشش بیمه ای داشته باشد. هزینه های کارشناسی برای برآورد خسارت و تنظیم حساب ها نیز جزء پوشش های بیمه عدم النفع است. به طور خلاصه تعهد بیمه گر پرداخت سود از دست رفته و هزینه های جاری بر اثر توقف تولید است. و در واقع با پرداخت خسارت بیمه گذار در وضعیتی قرار خواهد گرفت که اگر خسارت پیش نمی آمد در آن وضعیت قرار می گرفت.

باید دقت داشت در بیمه های عدم النفع سود از دست رفته عبارت است از سودی که بیمه گذار در صورت ادامه تولید تحت شرایط عادی می توانست بدست آورد. بنابر این سود از دست رفته مساوی آن سودی است که بیمه گذار بر اثر توقف تولید از کسب آن محروم شده است.

هزینه های جاری هزینه هایی هستند که بیمه گذار در زمان توقف تولید می پردازد و نمی تواند این هزینه ها را از راه تولید محصول و فروش آن تامین نماید. هزینه های جاری می بایست قبل از توقف تولید هم وجود داشته باشند. بنابر این هزینه هایی همچون هزینه جلوگیری از توسعه خسارت و یا هزینه اولیه برای به کار انداختن و گرم شدن مجدد کوره ذوب پس از ورود خسارت جزء مخارج جاری محسوب نمی گردد.

انواع بیمه عدم النفع:

بیمه های عدم نفع نیز از تنوع زیادی برخوردار است که مهمترین آنها عبارتند از:

- بیمه عدم النفع بر اساس سرمایه بیمه شده (بیمه درآمد ناخالص)

- بیمه عدم النفع بر اساس اظهارنامه

- بیمه عدم النفع بر اساس درآمد

استثنائات بیمه عدم النفع:

آخرین نکته اینکه بیمه های عدم النفع نیز همچون دیگر پوشش های بیمه ای استثنائاتی را شامل می شود که اهم آنها عبارتند از:

- جنگ، جنگ داخلی، شورش، آشوب و اعتصاب

- زلزله

- انرژی هسته ای و مواد رادیو اکتیو

- از بین رفتن پول، اوراق بهادار، اسناد، نقشه ها، مدل ها و دفاتر تجاری

- خسارات ناشی از عدم ایفاء تعهد و یا تاخیر در تحویل سفارشات

بخش سوم

بیمه های اعتباری تسهیلات گیرندگان (بیمه اعتبار تجاری)

فصل اول: کلیات

اعتبار تجاری زائیده خرید در زمان حال و پرداخت در آینده است. در سیستم های اعتبار تجاری، خرید و فروش کالا و خدمات بدون پرداخت فوری ثمن معامله انجام می شود. خریدار کالا و خدمات را دریافت می کند و تعهد می نماید در تاریخ معین وجه آن را بپردازد. لذا امکان دارد خریدار عمداً و یا به دلیل ورشکستگی از پرداخت وجه در تاریخ معین شده خودداری نماید در نتیجه فروشنده با ریسک عدم دریافت وجه مواجه است. که خود مخاطرات پولی برای فروشنده ایجاد می کند.

بیمه نقش موثری در توسعه تجارت و بازرگانی دارد و سبب افزایش اعتبار بیمه گذار می شود امروزه در بازارهای جهانی خدمات مالی موازی که بانکها و بیمه ها ارائه می کنند بیشتر از پیش دیده می شود. بیمه گران فعالیت خود را در بخش خدمات مالی گسترش داده اند و در عین حال بانکها نیز به ارائه خدمات بیمه ای به مشتریان خود روی آورده اند. در این میان بیمه های اعتباری از جمله فعالیت مشترک بین بانک و بیمه است.

تاریخچه:

اولین بار در سال ۱۷۶۶ توسط بوش و فروم طرح تامین تضمین اعتباری مطرح شد ولی این طرح اجرایی نشد. سپس در سال ۱۸۳۹ یک ایتالیایی به نام سانگینوتی در مقاله ای تحت عنوان " تلاش تئوری جدید برای تحقق سیستم بیمه اعتباری مربوط به خسارت ورشکستگی" به عنوان اولین نظریه پرداز بیمه های اعتباری شناخته شد. وجود مخاطرات پولی موجب شد تا در سال ۱۸۹۳ میلادی شرکت بیمه اکسس Excess Insurance برای اولین بار بیمه نامه ای تحت عنوان بیمه اعتباری صادر نماید و حدود ۲۵ سال بعد یعنی در سال ۱۹۱۸ اولین شرکت بیمه اعتباری تخصصی به نام شرکت بیمه بازرگانی ایندمنیته Trade Indemnity Insurance Co تاسیس گردد.

تاریخچه بیمه های اعتباری در ایران به تاسیس صندوق ضمانت صادرات ایران در سال ۱۳۵۲ باز می گردد زیرا این صندوق اولین موسسه ای است که در زمینه بیمه های اعتبار صادرات کالا در ایران شروع به فعالیت کرد.

تعریف بیمه های اعتبار تجاری:

در بیمه های اعتبار تجاری بیمه گر متعهد می شود در صورت عدم پرداخت وجه از طرف خریدار، زیان فروشنده را جبران نماید. در واقع در این نوع بیمه نامه ها ریسک مخاطرات پولی بیمه گذار (فروشنده کالای اقساطی و یا ارائه دهنده تسهیلات پولی) به بیمه گر منتقل می گردد.

بیمه های اعتبارتجاری به طور کلی برای ریسکهای ناشی از خرید و فروش کالا در داخل، خریدوفروش کالا در خارج و صادرات کالا به خارج مورد استفاده است و در مورد تعهدات مالی خرد(مثل فروشندگان جزء وکسبه خرده پا) قابل ارائه نیست چراکه:

- اولاً ارزش چنین معاملاتی چندان سنگین نیست و تحمل ریسک آن از طرف فروشنده امکان پذیر و درتوان مالی آن است.

- ثانیاً برای بیمه گر ارزیابی ریسک های کوچک مقرون به صرفه نیست و هزینه های بیمه گری آن درصد غیرمنطقی از حق بیمه های دریافتی حاصله را تشکیل می دهد.

هدف بیمه های اعتبارتجاری:

موضوع اصلی بیمه های اعتبارتجاری پرداخت خسارت بیمه گذار ناشی از عدم پرداخت بدهی خریداران و یا تسهیلات گیرندگان است. لذا هدف اصلی بیمه های اعتبارتجاری جبران زیان مالی وارد به بیمه گذار ناشی از عدم تادیه وجه مورد معامله است به همین دلیل " جبران زیان فروشنده " و " خسارت عدم النفع " جزء تعهدات بیمه گر نیست. از اینرو درصدی از مبلغ فروش متناسب با سود فروشنده بدون پوشش بیمه ای باقی می ماند. به هنگام صدور بیمه نامه باید دقت داشت قیمت کالا برای مصرف کننده شامل هزینه تولید، سود تولید کننده، سود عمده فروش و سود فروشنده جزء می گردد لذا ارزش و سود مورد معامله در هر مرحله از تولید و فروش متفاوت است.

ریسک های مرتبط با بیمه های اعتبارتجاری:

به طور کلی در بیمه های اعتبارتجاری، هر خطری که می تواند موجب عدم بازپرداخت دیون تسهیلات گیرنده شود، ریسک بالقوه ای برای تسهیلات دهنده بوده و بجز مواردی که در متن قرارداد صراحتاً از پوشش های بیمه نامه استثناء می گردند همگی از ریسک های مرتبط با بیمه نامه اعتباری می باشند. این ریسک ها را می توان به چهار گروه به شرح ذیل تقسیم کرد:

- **ریسک های اجتماعی:** شامل فوت و یا نقص عضو و ازکارافتادگی تسهیلات گیرنده
- **ریسک های بازرگانی:** شامل ورشکستگی یا اعسار تسهیلات گیرنده، عدم پرداخت اقساط و دیون توسط تسهیلات گیرنده ، عدم انجام تعهدات قراردادی تسهیلات گیرنده
- **ریسک های اقتصادی:** شامل تورم، نوسانات نرخ ارز، ریسکهای تولید، رکود و نوسانات قیمت ها
- **ریسک های سیاسی:** شامل جنگ، شورش، آشوب، بلوا، انقلاب، تغییر قوانین و مقررات، مصادره شدن داراییها، ملی شدن وسایر ریسک های خاص

محاسن بیمه های اعتبارتجاری:

بیمه های اعتبارتجاری علاوه بر اینکه موجب رونق تجاری بخصوص تجارت بین الملل می گردد و ابزاری مناسب برای کنترل اعتبارات هستند. مرکزی مناسب برای جمع آوری اطلاعات بازرگانی و ارائه هشدارهای به موقع به بیمه گذار جهت جلوگیری از معامله با خریداران بد حساب به شمار می آیند. همچنین با ارائه اطلاعات لازم

درمورد بازارهای جدید، نحوه فروش و چگونگی فعالیت فروشندگان و بازاریابان در این بازارها، ابزار ارزشمندی برای مدیریت تجاری محسوب می گردند. علاوه بر این موارد بیمه های اعتبار تجاری کارکردهای اساسی دیگری نیز دارند که اهم آنها عبارتند از:

- حفظ دارائی بیمه گذار در مقابل بدهکاران بد
- جلوگیری از بلوکه شدن بخشی از سرمایه در گردش، تحت عنوان ذخیره حسابهای مشکوک الوصول
- اطمینان از سود حاصل از فعالیت

انواع بیمه اعتبار تجاری:

بیمه نامه های اعتبار تجاری را از دو نظر می توان تقسیم بندی کرد. نخست از دیدگاه مدت زمان پوشش بیمه نامه، و دوم بر اساس مقدار سرمایه تحت پوشش.

الف) انواع بیمه نامه اعتبار تجاری براساس زمان پوشش:

۱) بیمه نامه معوق:

بیمه نامه اعتبار تجاری ممکن است بدون توجه به زمان ارائه تسهیلات، برای جبران کلیه خسارت های حادث شده در طول یک دوره زمانی مشخص (در طول مدت بیمه نامه) صادر گردد که بیمه نامه اعتبار تجاری معوق نامیده می شود.

۲) بیمه نامه وعده دار:

گروهی دیگری از بیمه نامه های اعتبار تجاری که در ایران بیشتر مورد توجه قرار دارد بیمه نامه هایی هستند که بدون توجه به زمان وقوع خسارت، به منظور پوشش کلیه خسارت های مربوط به اعطای تسهیلاتی که در طول مدت قرارداد بیمه ارائه شده اند، صادر می شوند. که به آنها بیمه نامه های اعتبار تجاری وعده دار می گویند.

ب) انواع بیمه اعتبار تجاری بر اساس سرمایه تحت پوشش:

۱) بیمه نامه عمومی :

این نوع بیمه نامه ها ، بیمه گذار را در مقابل یکا یک مشتریانش تا محدوده قابل قبولی از خسارت مورد محافظت قرار می دهد. به عنوان مثال تمام مشتریان بیمه گذار تا سقف تعهد ۵۰ میلیون ریال برای هر نفر که حد محتاطانه نام دارد تحت پوشش قرار می گیرند.

۲) بیمه نامه فوق العاده یا بیمه مشتریان اصلی:

قرارداد پوشش فوق العاده به جبران خسارت مشتریان خاص بیمه گذار می پردازد و معمولاً به یک و یا تعداد کمی از مشتریان بیمه گذار محدود می گردد. مثل بیمه نامه اعتبار تجاری برای فروش اقساطی اتوبوس های ولو.

۳) بیمه نامه حساب های خاص:

بیمه نامه حساب های خاص در موارد محدودی و فقط برای پوشش ریسک های هدف، مانند پوشش مشتریانی که دارای ریسک های اعتباری خطرناک هستند ارائه می گردد. در این نوع بیمه نامه حد اعتباری خاصی منظور می گردد که معمولاً کمتر از ۷۵ درصد سرمایه بیمه است. چراکه به علت عدم استفاده از سیستم میانگین ریسک بد و خوب، به طور طبیعی بیمه گر با تجمع ریسک بد مواجه شده، لذا تحقیقات ویژه ای را برای ارزیابی ریسک انجام داده و در پذیرش ریسک سختگیرانه عمل می کند. باید دقت داشت در این نوع بیمه نامه ها، تمام مشتریان یک حساب خاص با ارزیابی منحصرانه و با نرخ و حق بیمه خاص هر کدام، تحت پوشش قرار خواهند گرفت.

۴) بیمه نامه قرارداد منفرد:

این نوع بیمه نامه به صورت انفرادی و فقط برای جبرات خسارت معاملات انفرادی خاص ارائه می شود و نحوه ارزیابی ریسک همانند بیمه نامه حساب های خاص بوده با این تفاوت که این بیمه نامه فقط برای یک مشتری خاص و به صورت انفرادی صادر می گردد.

مشارکت بیمه گذار در بیمه های اعتبار تجاری:

در بیمه های اعتبار تجاری هرگز ۱۰۰ درصد ریسک تحت پوشش قرار نمی گیرد بلکه درصدی از ریسک (بین ۱۵ الی ۳۰ درصد) به عنوان سهم مشارکت بیمه گذار به عهده خود او باقی می ماند. این امر موجب می گردد:

- بیمه گذار در انتخاب خریدار و تسهیلات گیرنده به حسن شهرت و اعتبار و توان مالی آن دقت زیاد داشته و ضمانت های لازم و کافی برای اعطای تسهیلات از تسهیلات گیرنده دریافت نماید.
- بیمه گذار در فرایند بازیافت وجه معامله و پیگیری بازپرداخت دیون تسهیلات گیرنده دقت و پیگیری صحیح و کامل انجام دهد و از سهل انگاری ها جلوگیری شود.
- از تحقق خسارات تقلبی و سوء استفاده های عمدی کاسته شود.

تفاوت های بیمه اعتبارتجاری با تضمین:

به نظر می رسد عدم شناخت کامل نسبت به تفاوت های بیمه اعتبارتجاری و تضمین، یکی از اصلی ترین دلایل عدم رشد این بخش در صنعت بیمه کشور باشد. به طور کلی می توان اختلاف بین بیمه اعتبارتجاری و تضمین را به شرح ذیل نام برد:

۱) عقد بیمه زیان ناشی از خطرات تعریف شده و مشخصی را که بدون قصد و اراده بیمه گذار تحقق یافته باشد پوشش می دهد ولی در ضمانت، ضامن انجام تعهدات مضمون له را بدون قید و شرط می پذیرد.

۲) در بیمه های اعتبارتجاری بیمه گر جبران ضرر و زیان های ناشی از وقوع خطر را طبق معیارهای آماری و متغیرهای تصادفی احتمالات متعهد می گردد و در واقع ریسک را بیمه گر می پذیرد. اما در تضمین، ضامن علی رغم قبول تعهد بدون قید و شرط در قبال ذینفع، با دریافت وثایق کافی از مضمون له قصد ندارد هیچ گونه ریسکی را بپذیرد.

۳) در بیمه اعتبارتجاری، بیمه گر و بیمه گذار و ذینفع (اشخاص ثالث) مطرح هستند اما در تضمین، ضامن و ضمانت شده (بدهکار) و ذینفع (بستانکار) مطرح می شوند.

۴) در بیمه های اعتبارتجاری در صورت تحقق تعهدات، بیمه گر خسارت را به بیمه گذار و یا ذینفع (طبق توافق قرارداد) پرداخت می کند اما در تضمین، ضامن مبلغ تعهد را فقط به ذینفع پرداخت می کند.

۵) در بیمه های اعتبارتجاری تعهدات بیمه گر زمانی محقق می شود که قصد و اراده بیمه گذار نقشی در تحقق خسارت نداشته باشد. اما در تضمین خسارت ممکن است با اراده و اختیار ضمانت شده باشد.

۶) در بیمه های اعتبارتجاری محقق شدن تعهدات بیمه گر منوط به وقوع خطر بیمه شده است اما در تضمین نیازی به تحقق خطر خاصی نیست و مبلغ تضمین در صورت مطالبه خسارت توسط ذینفع، بدون قید و شرط خاصی پرداخت می گردد.

۷) در قرارداد بیمه اعتبارتجاری بیمه گر وثیقه ای به نام خود دریافت نمی کند اما در تضمین، ضامن وثایق لازم را به نام و به نفع خود دریافت می کند.

۸) در بیمه های اعتبارتجاری، بیمه گر پس از پرداخت خسارت و در صورت داشتن حق جانشینی، فقط زمانی می تواند خسارت پرداختی را بازپس بگیرد که اشخاص ثالث در تحقق خسارت به ذینفع یا بیمه گذار نقش و تقصیر داشته باشند. در حالیکه در تضمین، ضامن به محض پرداخت مبلغ تضمین به ذینفع، تمامی مبلغ پرداخت شده را با استفاده از وثایق دریافتی و بدون هیچ گونه کم و کاستی، از ضمانت شده مطالبه و وصول می کند.

۹) در بیمه های اعتبارتجاری اصل مشارکت حاکم بوده و خسارت طبق شروط، استثنائات، وظایف بیمه گر و بیمه گذار و سایر مقررات بیمه ای و پس از کسر کاستنی ها پرداخت می شود و در واقع درصدی از خسارت به عهده بیمه گذار قرار می گیرد. اما در قراردادهای تضمین چنین شروطی وجود نداشته و اصل مشارکت مفهومی پیدا نمی کند و مبلغ تضمین به طور کامل و بدون قید و شرط توسط ضامن به ذینفع پرداخت می گردد.

۱۰) در بیمه های اعتباری، اعتبارسنجی تسهیلات گیرندگان ابتدا توسط بیمه گذار انجام شده و سپس ارزیابی ثانویه مجموعه ریسک بیمه گذار پیرامون موضوع بیمه، توسط بیمه گر انجام می شود. اما در تضمین، اعتبارسنجی ضمانت شوندهاگان به طور مستقیم توسط ضامن صورت می گیرد.

۱۱) در بیمه های اعتبارتجاری، عمد و تقلب و هرگونه اظهارات کذب بیمه گذار موجب بطلان قرارداد شده و در مواردی نیز ممکن است قرارداد فسخ گردد اما در تضمین این گونه اعمال تاثیری در تعهد ضامن ندارد.

۱۲) در قرارداد بیمه اعتبارتجاری، قرارداد اعطای تسهیلات توسط بیمه گذار با اشخاص دیگر منعقد می شود و آثار این قرارداد است که تحت پوشش قرار گرفته و بیمه می شود. اما در تضمین، ضامن بر اساس قرارداد مستقیم با ذینفع، متعهد و ملزم به انجام اموری می شود.

۱۳) بیمه های اعتبارتجاری یکی از رشته های بیمه بازرگانی است ولی تضمین ماهیت فعالیت های بانکی دارد.

۱۴) در بیمه های اعتبارتجاری، مجموعه معاملات و تسهیلات اعطایی بیمه گذار تحت پوشش قرار می گیرد. ولی صدور قراردادها یا تضمین به صورت موردی و انفرادی بلامانع است.

۱۵) در بیمه های اعتبارتجاری بستانکار یا تسهیلات دهنده حق بیمه را می پردازد اما در بیمه های تضمین متعهد یا بدهکار مسئول پرداخت حق بیمه است.

فصل دوم: ارکان قرارداد بیمه اعتبارتجاری

قراردادهای بیمه اعتبارتجاری، همچون هر قراردادی از مجموعه قوانین وضوابطی تشکیل شده که طرفین قرارداد ملزم به رعایت و اجرای آنها هستند این مجموعه قوانین در هر قراردادی منحصر بوده و متناسب با نوع اعتبار و تسهیلات اعطائی و نوع کالای مورد معامله، متفاوت خواهد بود اما تمام این شرایط از اصول مشخصی تبعیت می کنند که آنها را ارکان قرارداد بیمه اعتبارتجاری می نامند. این ارکان که پایه و اساس تنظیم قرارداد بیمه اعتبارتجاری را تشکیل می دهند عبارتند از:

۱ - بیمه گذار:

بیمه نامه های اعتبارتجاری عموماً به شکل یک قرارداد گروهی و برای مدت مشخص بین بیمه گر و بیمه گذار منعقد می گردد هرچند گاهی ممکن است برای یک مورد خاص فقط یک بیمه نامه انحصاری صادر گردد. به عنوان مثال اعطای یک تسهیلات با رقم بالا به یک شرکت بزرگ یا یک کارخانه، تسهیلات دهنده را مجاب می کند تا برای حفظ سرمایه خود اقدام به تامین پوشش بیمه ای متناسب با شرایط تسهیلات اعطایی نماید. در این حالت بیمه گذار تسهیلات دهنده است هرچند که ممکن است تسهیلات دهنده، تسهیلات گیرنده را ملزم به تامین پوشش بیمه اعتبارتجاری نماید که در این صورت تسهیلات گیرنده بیمه گذار خواهد بود اما همواره بیمه نامه به نفع سرمایه گذار یا تسهیلات دهنده صادر می گردد.

طبق ماده ۲ آیین نامه شماره ۵۱ شورای عالی بیمه شرکتهای بیمه موظفند قراردادهای بیمه اعتباری را در چارچوب ضوابط این آیین نامه به صورت گروهی و فقط با اشخاص زیر منعقد نمایند:

- بانکها و موسسات اعتباری و سایر اشخاص حقوقی ارائه کننده خدمات مالی و عملیات شبه بانکی (مانند عرضه و تقاضای وجوه و اعتبار، دریافت سپرده و ودیعه و موارد مشابه، اعطای وام و تسهیلات و صدور کارت اعتباری) مشروط بر آنکه برای فعالیت خود از بانک مرکزی ج.ا.ا مجوز این فعالیتها را گرفته باشند.

- بنگاه های اقتصادی که کالا را به صورت غیر نقدی می فروشند.

- موسسات دولتی یا وابسته به دولت و یا نهادهای عمومی غیر دولتی که بر اساس ضوابط مربوط مجاز به اعطای وام و تسهیلات به سایر اشخاص هستند.

در هر صورت، در یک طرف قرارداد، بیمه گر و در طرف دیگر، بیمه گذار قرار دارد. وغالباً تسهیلات دهنده و یا سرمایه گذار برای اعطای تسهیلات، به عنوان بیمه گذار طرف قرارداد با بیمه گر قرار می گیرند.

آنچه که اهمیت دارد اینست که مجموعه شرایط عمومی و خصوصی حاکم بر بیمه نامه ها، اجرای وظایف و تعهدات مشخصی را برای بیمه گر و بیمه گذار مشخص می کنند، که عدم اجرای کامل هر کدام از آنها توسط یک طرف می تواند موجب خدشه دار شدن حقوق دیگری و در نتیجه عدم اجرای صحیح قرارداد شود که طبیعتاً پوشش های بیمه نامه را مخدوش خواهد ساخت. از اینروست که ثبت مشخصات بیمه گذار برای تعیین وظایف و مسئولیت های آن در شرایط بیمه نامه بسیار حائز اهمیت است.

۲ - موضوع قرارداد (بیمه نامه):

موضوع قرارداد بیمه اعتبارتجاری عبارت است از باز پرداخت کل مطالبات تسهیلات دهنده از تسهیلات گیرنده بابت اصل تسهیلات اعطایی و سود معوقه آن.

موضوع قرارداد اعتبارتجاری رابطه مستقیم با شرایط قرارداد اعطای تسهیلات دارد. تسهیلات اعطایی می تواند در غالب قرارداد فروش اقساطی، اجاره به شرط تملیک و یا اعطای وام صورت گیرد که متناسب با هر کدام مجموعه شرایط خاصی بر آنها حاکم می گردد و بسته به این شرایط، موضوع قرارداد اعتباری تنظیم می گردد. اما ماهیت نهایی آن همواره یکسان است و آن بازپرداخت مانده بدهی تسهیلات گیرنده به تسهیلات دهنده است.

۳ - مورد بیمه (بیمه شده):

مورد بیمه آن چیزی است که در صورت تحقق خطر بیمه شده برای آن، تعهدات بیمه گر محقق می شود. به عنوان مثال چنانچه یک ساختمان مسکونی در برابر خطر حریق بیمه شود ساختمان فوق مورد بیمه تلقی می شود. در بیمه های اموال مورد بیمه همواره یک مال و یا دارایی است و در بیمه های اشخاص تحقق خطر برای یک فرد مطرح می شود لذا مورد بیمه، شخص است که در این حالت به آن بیمه شده می گویند. در بیمه های مسئولیت تحقق خطر بیمه شده موجب ایجاد بار حقوقی برای بیمه گذار می شود لذا در این نوع بیمه نامه ها مورد بیمه مسئولیت بیمه گذار است.

اما در بیمه های اعتبارتجاری مورد بیمه، نه مال است و نه جان و نه مسئولیت مدنی بیمه گذار، بلکه در این نوع بیمه نامه ها آنچه در مخاطره است تسهیلات اعطاء شده است لذا در بیمه های اعتباری مورد بیمه عبارت است از اصل تسهیلات و سود آن. به عبارت دیگر مطالبات تسهیلات دهنده از تسهیلات گیرنده مورد بیمه، بیمه های اعتبارتجاری می باشد.

۴ - مدت قرارداد:

به طور کلی در قرارداد بیمه اعتبارتجاری چند دوره زمانی متفاوت به شرح ذیل مطرح است.

(۱) مدت اعتبار قرارداد: مدت اعتبار قرارداد که معمولاً یک سال کامل است مدت زمانی است که در طول آن قرارداد اعتبار داشته و کلیه تسهیلاتی که در این مدت توسط تسهیلات دهنده به اشخاص حقیقی و حقوقی در غالب قرارداد اعطای تسهیلات که مورد توافق طرفین بیمه نامه قرار گرفته، اعطا می شود با رعایت شرایط مشخصی تحت پوشش قرارداد بیمه اعتبارتجاری قرار می گیرد.

(۲) مدت اعتبار پوشش بیمه نامه: متناسب با شرایط قرارداد اعطای تسهیلات که مورد توافق بیمه گر و بیمه گذار قرار گرفته، هر تسهیلات اعطائی یک دوره زمانی مشخص برای باز پرداخت اقساط دارد. به عنوان مثال خودروئی به صورت اقساطی به فروش می رسد که ۳۰٪ وجه آن نقد و الباقی به صورت ۱۵ قسط ۱۰۰۰۰۰۰۰۰ ریالی با فاصله زمانی ۲ ماهه پرداخت خواهد شد. در این شرایط مدت ۳۰ ماه که زمان بازپرداخت تدریجی ۱۵ قسط بدهی تسهیلات گیرنده است، مدت اعتبار پوشش بیمه نامه خواهد بود.

شروع مدت اعتبار پوشش بیمه نامه همواره در بازه زمانی مدت اعتبار قرارداد بیمه اعتبارتجاری قرار دارد و انتهای آن متناسب با شرایط قرارداد اعطای تسهیلات مشخص می گردد که اکثراً خارج از دوره زمانی مدت اعتبار قرارداد بیمه اعتبارتجاری است.

ماده ۵ آیین نامه شماره ۵۱ شورای عالی بیمه بیان میکند اعتباراتی مشمول این آیین نامه قرار می گیرد که دوره بازپرداخت آنها بیش از ۵ سال نباشد.

(۳) **دوره انتظار اجرایی شدن تعهدات:** طبق قرارداد اعطای تسهیلات، برای بازپرداخت هر قسط سررسید مشخصی تعیین می گردد و چنانچه در سررسید هر قسط، تسهیلات گیرنده مبلغ قسط را پرداخت ننماید، تسهیلات دهنده اخطاریه ای برای او ارسال می نماید. و در صورت عدم پرداخت قسط مورد نظر این بیمه گر است که مسئول بازپرداخت آن است و در واقع در این شرایط تعهدات بیمه گر اجرائی می گردد. این دوره زمانی که در شرایط قرارداد بیمه اعتبارتجاری به طور صریح به آن اشاره می گردد و از لحظه سررسید شدن قسط مورد نظر شروع و تا لحظه قطعی شدن عدم پرداخت آن از طرف تسهیلات گیرنده و محقق شدن تعهدات بیمه گر ادامه می یابد را دوره انتظار اجرایی شدن تعهدات بیمه گر می نامند. همانطور که اشاره شد این دوره زمانی در شرایط قرارداد بیمه اعتبارتجاری به وضوح مشخص و تعیین می گردد و غالباً یک دوره زمانی سه ماهه است. لازم به ذکر است عموماً با عدم بازپرداخت یک قسط، عدم تمایل تسهیلات گیرنده به بازپرداخت اقساط بدهی خود قطعی نمی شود و به تبع آن تعهدات بیمه گر با عدم بازپرداخت فقط یک قسط، اجرایی نمی گردد بلکه اکثراً در شرایط قرارداد بیمه اعتبارتجاری عدم بازپرداخت ۳ قسط متوالی و گذشت یک ماه از مهلت پرداخت سومین قسط معوق، ملاک محقق شدن تعهدات بیمه گر قرار می گیرد البته علاوه بر مورد فوق، عدم بازپرداخت ۶ قسط غیر متوالی نیز یکی از توافقات طرفین برای تحقق تعهدات بیمه گر می باشد. ماده ۷ آیین نامه شماره ۵۱ شورای عالی بیمه نیز بر این موضوع تاکید دارد.

(۴) علاوه بر دوره های زمانی فوق الذکر، در شرایط قرارداد بیمه اعتبارتجاری دوره های زمانی دیگری نیز مورد توافق طرفین قرار می گیرد که از آن جمله می توان به موارد ذیل اشاره کرد.

- مهلت ارسال لیست تسهیلات اعطاء شده (معمولاً یک ماه)

- مهلت صدور گواهی های اعتباری (معمولاً دو هفته)

- مهلت پرداخت حق بیمه (حداکثر ظرف مدت یک ماه)

- مهلت ارسال اخطاریه ها (حداکثر سه روز پس از سررسید هر قسط)

- مهلت پرداخت خسارت توسط بیمه گر (۱۵ روز پس از اجرایی شدن تعهدات بیمه گر)

- مهلت استرداد خسارات پرداختی پس از وصول اقساط معوق از تسهیلات گیرنده (۱۰ روز)

نکته قابل توجه اینکه در شرایط عادی در تمام بیمه نامه ها، مدت قرارداد بیمه به صورت خودکار برای یک دوره مشابه دیگر تمدید می گردد مگر آنکه بیمه گذار ظرف مهلت مشخصی قبل از انقضای بیمه نامه (در قراردادهای اعتبارتجاری معمولاً یک ماه قبل از انقضای بیمه نامه) کتباً عدم تمایل خود به تمدید بیمه نامه را به بیمه گر اعلام نماید. بدیهی است چنانچه بیمه گذار عدم تمایل خود مبنی بر تمدید بیمه نامه را در مهلت مشخص شده در قرارداد، به بیمه گر اعلام ننماید، بیمه گر بیمه نامه را تمدید و حق بیمه مربوطه را به حساب بیمه گذار منظور می نماید و در صورت انصراف بیمه گذار از ادامه پوشش بیمه ای، بیمه گر می تواند هزینه های صدور بیمه نامه را از بیمه گذار مطالبه نماید.

۵- خطرات تحت پوشش:

در بیمه های اعتبارتجاری عدم بازپرداخت بدهی تسهیلات گیرنده تحت پوشش است و این عدم بازپرداخت به هرعلتی می تواند صورت گیرد لذا بیمه نامه های اعتبارتجاری یک بیمه نامه تمام خطر و به هر علت محسوب می گردد. اما بیمه گر برای کنترل ریسک، خطرات را طبقه بندی کرده و برای هر کدام اقداماتی را مدنظر قرار میدهد. به طور کلی علت عدم بازپرداخت اقساط بدهی تسهیلات گیرنده را می توان به شرح ذیل به هفت بخش تقسیم کرد:

- ۱) فوت تسهیلات گیرنده.
- ۲) نقص عضو و ازکارافتادگی تسهیلات گیرنده.
- ۳) معدوم شدن و ازبین رفتن وجه الضمان و یا مالی که از طرف تسهیلات گیرنده در رهن تسهیلات دهنده قرار گرفته است.
- ۴) وقوع حوادث و وقایعی که توان مالی تسهیلات گیرنده را شدیداً به مخاطره انداخته و موجب ورشکستگی او می شود.
- ۵) وقایع و حوادثی که نظم کلی اجتماع را برهم زده و موجب حرج و مرج انتظامی، اقتصادی و یا اداری می گردد. مثل وقایع طبیعی همچون زلزله، سیل و طوفان و یا حوادثی همچون جنگ، شورش، اعتصاب و...
- ۶) سهل انگاری و ضعف تسهیلات دهنده در پیگیری صحیح مطالبات.
- ۷) قصور و عمد تسهیلات گیرنده در بازپرداخت بدهی.

به طور کلی آنچه که دغدغه اصلی بیمه گذار برای دریافت بیمه اعتبارتجاری است موارد ذکر شده در بندهای ۴، ۵ و ۷ فوق است.

برای دومورد ذکر شده در بند ۱ و ۲ پوشش بیمه عمر مانده بدهکار به همراه پوشش نقص عضو و ازکارافتادگی برای تسهیلات گیرنده و به نفع تسهیلات دهنده تامین می گردد.

تامین پوشش بیمه ای مناسب برای وجه الضمان همچون بیمه پول در صندوق و بیمه تضمین اسنادی برای اسناد اعتباری، و یا بیمه بدنه برای خودرویی که در رهن تسهیلات دهنده قرار گرفته و نیز بیمه آتش سوزی با خطرات تبعی مناسب برای ساختمان هایی که در رهن تسهیلات دهنده قرار گرفته، اقدام مناسبی برای مقابله با تهدیدات ذکر شده در بند ۳ است.

تهیه و تامین پوشش بیمه مسئولیت مدنی همچون بیمه شخص ثالث، راهکار مناسبی برا تقابل با تهدیدات ذکر شده در بند ۴ است.

همچنین باید در نظر داشت تا فعالیتهای جانبی تسهیلات گیرنده نیز تامین بیمه ای مناسب برای حفظ بنیه مالی وی را داشته باشد. به عنوان مثال چنانچه تسهیلات به یک کارخانه با هدف خرید ماشین آلات و یا مواد اولیه اعطاء شده باشد، تامین پوشش بیمه باربری مناسب برای حمل محموله خریداری شده و نیز تامین پوشش بیمه آتش سوزی مناسب برای انبار و کارخانه فوق (فارق از اینکه در رهن تسهیلات دهنده باشد یا خیر) باید مورد توجه خاص قرار گیرد.

پیگیری منظم و قانونمند برای استرداد مطالبات از طرف تسهیلات دهنده، اصلی ترین عامل برای جلوگیری از تجمیع بدهی های تسهیلات گیرنده و مخدوش شدن توان مالی آن است. لذا در شرایط قرارداد بیمه اعتباری به این موضوع تاکید ویژه شده و قصور بیمه گذار در انجام صحیح و کامل آن می تواند باعث حذف پوشش بیمه نامه گردد.

موارد فوق الذکر اقداماتی هستند که اجرای آنها می تواند ریسک بیمه گر را کاهش داده و تاثیر مثبتی بر بهبود سبد ریسک و به تبع آن کاهش نرخ حق بیمه داشته باشد. به همین دلیل غالباً تسهیلات دهندگان بخصوص بانک ها در تامین پوشش های بیمه فوق الذکر دقت عمل بالایی را بخرج می دهند. تا با کمترین مخاطرات مالی مواجه گردند خاص اینکه هزینه های مربوط به تامین پوشش های بیمه ای فوق برعهده تسهیلات گیرنده بوده و آنها چندان مخالفتی نیز در این خصوص نشان نمی دهند.

باتوجه به موارد فوق الذکر می توان گفت ریسک اصلی در بیمه های اعتبارتجاری، از دو عامل " قصور و عمد تسهیلات گیرنده در بازپرداخت بدهی ها" و " وقایع و حوادث گسترده همچون زلزله، سیل، طوفان، جنگ، شورش اعتصاب و..." تشکیل شده و این دو اساس تامین پوشش بیمه اعتبارتجاری را تشکیل می دهند.

۶- تعهدات بیمه نامه:

در بیمه های اعتبارتجاری بازپرداخت مطالبات تسهیلات دهنده از تسهیلات گیرنده، موضوع بیمه نامه است. این مطالبات شامل دو بخش اصلی می شود:

الف) مانده اصل تسهیلات اعطاء شده.

ب) مانده سود متعلق به تسهیلات اعطاء شده.

بازپرداخت هر دو مورد فوق پس از قطعی شدن عدم پرداخت آنها از طرف تسهیلات گیرنده، در تعهد بیمه گر است. در این شرایط برای جبران زیان های پولی تسهیلات دهنده توسط بیمه گر، دو روش اجرایی مطرح می گردد که بیمه گر در اجرای یکی از آنها مختار است مگر اینکه شرطی غیر از آن در قرارداد ذکر شده باشد. این دو روش عبارتند از:

۱) در روش اول پس از قطعی شدن تعهدات بیمه گر و تکمیل مدارک و اسناد مربوطه، بیمه گر کل اقساط معوق به همراه سود مربوطه را تا تاریخ روز، و همچنین اصل مبلغ باقیمانده تسهیلات اعطاء شده (اقساط باقیمانده بدون احتساب سود) را به ذینفع قرارداد پرداخت می نماید. در این شرایط به اقساط سررسید

نشده سودی تعلق نمی گیرد چراکه وجوه آن در اختیار تسهیلات دهنده قرار گرفته و تسهیلات دهنده می تواند آنرا به مصارف دلخواه رسانده و از محل آن سود لازم را کسب نماید.

۲) در روش دوم بیمه گر پس از قطعی شدن تعهداتش، جانشین تسهیلات گیرنده شده و کل اقساط معوق و سررسید شده به همراه سود متعلقه را یک جا به ذینفع قرارداد پرداخت کرده و اقساط باقیمانده را در سررسید مقرر به ترتیب پرداخت می نماید. این روش از یک طرف هزینه پرداخت سود اقساط سررسید نشده را به بیمه گر تحمیل می کند اما از طرف دیگر فرصت استفاده از پرداخت اقساطی مطالبات را به بیمه گر داده و از تحمیل فشار مالی سنگین به بیمه گر جلوگیری می نماید.

لازم به ذکر است علاوه بر هزینه های مربوط به اصل اقساط معوق و سود مربوطه، در شرایط قرارداد بیمه اعتبارتجاری صراحتاً ذکر می گردد که جبران برخی هزینه های اجرائی دیگر همچون هزینه های پیگیری حقوقی مطالبات و نیز هزینه انتقال اسناد و اموال رهنی از تسهیلات دهنده به بیمه گر، در تعهد بیمه گر می باشد. نکته قابل توجه اینکه همانطور که قبلاً اشاره شد در قراردادهای اعتبارتجاری در دو حالت تعهدات بیمه گر قطعی می گردد. نخست زمانی که تسهیلات گیرنده سه قسط سررسید شده متوالی را پرداخت نکرده باشد. و دوم زمانی که تسهیلات گیرنده شش قسط سررسید شده غیر متوالی را نپرداخته باشد.

۷ - ذینفع قرارداد:

همانطور که قبلاً اشاره شد موضوع بیمه های اعتبارتجاری استرداد مطالبات تسهیلات دهنده از تسهیلات گیرنده است لذا ذینفع این بیمه نامه ها همواره تسهیلات دهنده می باشد که غالباً همان بیمه گذار است. البته مواردی هم وجود دارد که بیمه گذار و تسهیلات دهنده یکی نباشند.

در مواقعی نیز سرمایه گذار برای اعطاء تسهیلات، شخص حقیقی یا حقوقی متفاوت از تسهیلات دهنده است. به عنوان مثال شرکت خاصی را در نظر بگیرید که وجوهی را در اختیار یک بانک قرارداد تا بر پایه آن و طبق تفاهم نامه مشخصی، آن وجوه را در غالب تسهیلات بانکی به افراد واجد شرایط اعطاء نماید. در این حالت بانک فقط مجری اعطاء تسهیلات بوده و ذینفع قرارداد بیمه اعتبارتجاری، شرکت فوق (تامین کننده سرمایه تسهیلات) خواهد بود. و بانک در عدم بازپرداخت اقساط تسهیلات اعطاء شده ریسکی ندارد. به هر حال ذینفع بیمه نامه که به طور صریح در شرایط قرارداد مشخص می گردد تامین کننده سرمایه پولی برای اعطاء تسهیلات بوده چراکه همواره سرمایه پولی او در مخاطره قرار دارد.

۸ - حق بیمه:

حق بیمه مبلغی است که بیمه گر در مقابل ارائه پوشش های بیمه ای و قبول ریسک بیمه گذار دریافت می کند لذا رابطه مستقیم با حجم تعهدات بیمه گر و میزان ریسک پذیرش شده دارد. در بیمه های اعتباری نیز این قاعده حاکم است.

در قراردادهای بیمه اعتبارتجاری، متناسب با نوع قرارداد اعطاء تسهیلات که مبین شرایط کلی تسهیلات گیرندگان و نوع ضمانتهایی که به تسهیلات دهنده ارائه می دهند، متوسط ریسک تسهیلات دهنده به عنوان مبنای محاسبه

نرخ حق بیمه تعیین شده و حق بیمه هر یک از تسهیلات ارائه شده برپایه آن محاسبه می گردد. بنابر این می توان گفت در بیمه های اعتبارتجاری هر قرارداد یک نرخ حق بیمه مشخص و ثابت دارد اما چون تعداد تسهیلات ارائه شده در طول مدت قرارداد از ابتدا مشخص نیست نمی توان حق بیمه قطعی و محقق شده آنرا از ابتدا مشخص ساخت. به همین منظور یک حق بیمه موقت در ابتدای شروع اعتبار قرارداد متناسب با پیش بینی تعداد تسهیلات قابل ارائه در طول مدت بیمه نامه در آن به ثبت می رسد. و درصدی از آن به عنوان پیش پرداخت حق بیمه از بیمه گذار دریافت می گردد که به آن حق بیمه دریافت شده می گویند. از نظر فنی حق بیمه ای که در متن بیمه نامه ثبت می گردد حق بیمه صادره نامیده می شود. حق بیمه صادره در صورتهای مالی شرکت بیمه گر به ثبت رسیده و مبنای محاسبات فنی بیمه گر از جمله پوشش های اتکائی و آمار های مرتبط با پرتفوی سالانه قرار می گیرد.

در طول مدت اعتبار قرارداد، برای هر تسهیلات اعطائی یک گواهی بیمه صادر می گردد و در پایان دوره اعتبار قرارداد با انجام مراحل تعدیل پرونده صدور، میزان صحیح حق بیمه قطعی قرارداد مشخص می گردد که از نظر فنی به آن حق بیمه محقق شده می گویند.

پس از مشخص شدن حق بیمه محقق شده، لازم است بیمه گر با صدور الحاقیه تعدیل داخلی نسبت به اصلاح صورتهای مالی و یکسان سازی حق بیمه صادره و حق بیمه محقق شده اقدام نماید. ضمن اینکه مبنای اصلی تسویه حساب مالی با بیمه گذار حق بیمه محقق شده است.

بنابر این در قراردادهای بیمه اعتبارتجاری، سه نوع حق بیمه مطرح می گردد که عبارتند از **"حق بیمه صادره"**، **"حق بیمه دریافتی"** و **"حق بیمه محقق شده"**.

نکته قابل توجه اینکه نرخ حق بیمه در بیمه های اعتباری به صورت درصدی از اصل و سود تسهیلات اعطائی (معمولاً ۱.۲ الی ۳ درصد) مشخص شده و در صورتی که تسهیلات گیرنده پوشش های بیمه ای مناسب دیگر همچون بیمه عمر مانده بدهکار داشته باشد نرخ حق بیمه کاهش می یابد.

ماده ۱۵ آیین نامه ۵۱ شورای عالی بیمه، حداقل نرخ حق بیمه این نوع بیمه نامه هارا به شرح ذیل تعیین کرده است.

الف) اعتبارهایی که برای تضمین آنها وثیقه اخذ شده باشد یا مورد معامله در مالکیت بیمه گذار است و مدت بازپرداخت حداکثر یک سال است، ۵ در هزار مجموع اعتبار و سود متعلقه و چنانچه مدت بازپرداخت بیشتر از یک سال باشد به ازای هر ماه، یک دهم در هزار به حداقل نرخ اضافه می شود.

ب) اعتبارهایی که برای تضمین آنها چک و سفته اخذ شده است و مدت بازپرداخت حداکثر یک سال است ۷.۵ در هزار مجموع اعتبار و سود متعلقه و چنانچه مدت بازپرداخت بیشتر از یک سال باشد به ازای هر ماه، یک و نیم در هزار به حداقل نرخ اضافه می شود.

۹ - تعهدات طرفین قرارداد:

به طور معمول در انواع بیمه نامه ها یک سری شرایط یکسان وجود دارد که مجموعه وظایف و تعهدات طرفین قرارداد را مشخص می سازد و چون این شرایط برای تمام بیمه نامه های یک رشته خاص بیمه ای یکسان است به آن شرایط عمومی آن رشته بیمه ای گفته می شود. اما در بیمه های اعتبارتجاری شرایط عمومی که به ثبت بیمه مرکزی برسد وجود ندارد و در هر قرارداد مجموعه شرایط خاصی که تعیین کننده حدود اختیارات و وظایف هریک از طرفین قرارداد بیمه اعتبارتجاری است به ثبت می رسد. البته باید توجه داشت که آیین نامه شماره ۵۱ شورای عالی بیمه قواعد و دستورات عمل هایی برای این نوع بیمه نامه ها تعیین کرده است که تمام شرکت های بیمه گر در تدوین شرایط قراردادهای بیمه اعتباری خود لازم است آن ها را رعایت نمایند. با توجه به توضیحات فوق اهم شرایطی که در قراردادهای بیمه اعتبارتجاری به ثبت می رسد را می توان به شرح ذیل نام برد:

الف) تعهدات بیمه گذار:

- قبل از اعطای اعتبار، سابقه و وضعیت مالی اعتبار گیرنده را ارزیابی و از توانایی مالی و حسن سابقه وی در بازپرداخت اعتبار اعطایی اطمینان حاصل نماید. (بند ۱ ماده ۳ آیین نامه شماره ۵۱ شورای عالی بیمه)
- از هر اعتبار گیرنده حداقل معادل ۱۲۰ درصد مجموع اعتبار اعطایی و کارمز متعلقه تضمین معتبر یا وثیقه اخذ نموده و یا حسب مورد، موضوع مورد معامله را در رهن خود نگه دارد. (بند ۲ ماده ۳ آیین نامه شماره ۵۱ شورای عالی بیمه)
- برای مجموع اعتبار اعطایی در بخش خاصی از فعالیت و تمام اعتبارگیرندگان آن بخش، تقاضای بیمه نماید. تقاضای بیمه گذار در صورتی پذیرفته می شود که تعداد اعتبار اعطایی در طول یک سال بیش از ۲۵ مورد باشد. (بند ۳ ماده ۳ آیین نامه شماره ۵۱ شورای عالی بیمه)
- طبق بند ۵ ماده ۳ آیین نامه شماره ۵۱ شورای عالی بیمه، در قراردادهای گروهی فروش اقساطی تعداد دفعات فروش در هر سال نباید کمتر از ۲۵ مورد باشد.
- در مورد فروش اقساطی یا اجاره به شرط تملیک، حداقل ۲۰ درصد ارزش موضوع مورد معامله را به صورت نقدی از اعتبارگیرنده دریافت نماید. (بند ۴ ماده ۳ آیین نامه شماره ۵۱ شورای عالی بیمه)
- کلیه ضوابط و مقررات ثبت شده در قرارداد فروش اقساطی که جزء لاینفک قرارداد بیمه اعتباری محسوب می گردد را رعایت نماید. و هر گونه تغییر در این ضوابط باید به تایید بیمه گر برسد.
- قبل از انعقاد قرارداد فروش اقساطی، تاییدیه بیمه گر را طبق فرم گواهی بیمه اخذ نماید. تاییدیه مزبور جزء لاینفک این قرارداد می باشد.
- کالای موضوع قرارداد فروش اقساطی را تا پایان تسویه کامل بدهی در رهن خود نگه دارد.
- خریدار را ملزم نماید کالای خریداری شده را تا زمان پرداخت کلیه اقساط به شرح ذیل نزد بیمه گر بیمه نماید. (متناسب با نوع کالا، پوشش های بیمه ای کاملی در نظر گرفته می شود به عنوان مثال برای فروش اقساطی خودرو تهیه بیمه بدنه کامل و همچنین خرید بیمه ثالث با پوشش کامل الزامی می شود.)

ماده ۱۰ آیین نامه شماره ۵۱ شورای عالی بیمه در این خصوص تاکید دارد که بیمه اعتبار فروش اقساطی یا اجاره به شرط تملیک برای مواردی مجاز است که موضوع فروش یا اجاره به اندازه ارزش روز آن و برای طول دوره بازپرداخت اقساط یا اجاره، تحت پوشش بیمه های رایج برای حوادثی که آنها را تهدید می کند قرار گیرد. - بیمه گذار نمی تواند بدون جلب موافقت بیمه گر با خریدار سازش و یا نسبت به طلب خود گذشت نماید و یا مهلت پرداخت قسط یا اقساطی از مورد معامله را تمدید نماید.

- در صورتی که قسط(معمولاً ۳قسط) از اقساط مورد معامله به تعویق افتاد، بیمه گذار ضمن انجام اقدامات متعارفی که معمولاً برای وصول طلب خود انجام می دهد مراتب را به آگاهی بیمه گر می رساند. بدیهی است اعلام مراتب به بیمه گر، بیمه گذار را از ادامه پیگیری وصول طلب خود معاف نمی سازد.

در ماده ۶ آیین نامه شماره ۵۱ شورای عالی بیمه آمده است در صورتی که اعتبار گیرنده تا سی روز بعد از سررسید پرداخت بدهی یا هر قسط، وجه آن را پرداخت نکند بیمه گذار موظف است با ارسال تذکر کتبی وجه پرداخت نشده را مطالبه نماید.

- در صورتی که قسط(معمولاً ۳قسط) از اقساط مورد معامله معوق بماند، بیمه گذار می تواند مراتب را با ذکر اقدامات انجام شده برای استیفای حقوق خود به بیمه گر اعلام نماید و پرداخت کلیه اقساط مورد معامله را از بیمه گر مطالبه نماید.

طبق ماده ۷ آیین نامه شماره ۵۱ شورای عالی بیمه، در صورتی که اعتبار گیرنده ظرف مدت سه ماه بعد از سررسید، تمام یا بخشی از مطالبات مربوطه را پرداخت نکند بیمه گذار موظف است ظرف پانزده روز پس از انقضای مدت مذکور، به صورت مکتوب و مستند به شرکت بیمه اعلام خسارت نماید.

- به منظور دسترسی به خریدار کالای موضوع قرارداد، جهت وصول و بازیافت اقساط پرداخت نشده از خریدار، هرگونه همکاری لازم را با بیمه گر بعمل آورد.

- در صورتیکه خریدار بعد از مدتی تاخیر در پرداخت اقساط اقدام به پرداخت نمودن اقساط معوق نماید بیمه گذار مکلف است ضمن اعلام کتبی مراتب به بیمه گر، وجوهی را که از این بابت از بیمه گر دریافت نموده ظرف مدت .. روز(معمولاً ۱۰ روز) پس از وصول به بیمه گر مسترد نماید.

بیمه گذار متعهد است همزمان با وصول کلیه مطالبات خود از بیمه گر، حقوق رهنی خود نسبت به مورد معامله را به بیمه گر منتقل نماید.

تبصره: کلیه هزینه های ثبتی مربوط به تنظیم سند صلح حقوق رهنی بیمه گذار به عهده بیمه گر می باشد.

ماده ۸ آیین نامه شماره ۵۱ شورای عالی بیمه در این خصوص تاکید دارد که شرکت بیمه پس از قبول یا پرداخت خسارت می تواند جهت بازیافت خسارت پرداخت شده، به اعتبار گیرنده یا ضامن وی مراجعه نماید. بیمه گذار موظف است تمام تضمین های اخذ شده و یا وثایق مربوط را در اختیار شرکت بیمه قرار دهد و حقوق خود نسبت به استفاده از آنها را به شرکت بیمه منتقل نماید. شرکت بیمه موظف است پس از تامین مطالبات خود مابه التفاوت را به بیمه گذار مسترد کند.

ب) تعهدات بیمه گر:

- بیمه گر متعهد است ظرف مدت ... (معمولاً ۱۵ روز) روز پس از اعلام خسارت توسط بیمه‌گذار از بابت موضوع بیمه و دریافت مدارک لازم از جمله رونوشت قرارداد فروش اقساطی از بیمه‌گذار، مبلغ مطالبه شده را بابت اقساط معوق و خسارت تاخیر تادیه متعلقه و اقساط باقیمانده (منهای سود آینده آنها) در وجه ذینفع (معمولاً بیمه‌گذار) پرداخت نماید.

- بیمه گر مکلف است برای هر معامله فروش اقساطی و بر اساس پیشنهاد دریافتی از بیمه‌گذار یک گواهی بیمه صادر و به بیمه‌گذار ارائه نماید. تعهدات بیمه گر منحصرأً بابت معاملات است که برای آنها گواهی بیمه صادر شده باشد.

- حداکثر تعهد بیمه گر معادل مبلغ مندرج در هر گواهی بیمه بابت اصل تسهیلات اعطائی بیمه‌گذار به اضافه سود متعلقه می باشد مشروط به اینکه میزان اصل تسهیلات اعطائی از ۸۰ درصد ارزش مورد معامله و یا از مبلغ ۰۰۰۰۰۰ ریال بیشتر نباشد.

ماده ۴ آیین نامه ۵۱ و ۵۱/۲ شورای عالی بیمه، حداکثر تعهد شرکت بیمه را ۷۵ درصد مبلغ هر قسط تعیین کرده است و همواره ۲۵ درصد ریسک سهم بیمه‌گذار باقی می ماند. و چنانچه وثیقه ملکی و یا اسناد مالی تضمین شده توسط دولت یا بانک مرکزی در رهن بیمه گر قرار گیرد سهم بیمه‌گذار از خسارت تا ۱۵ درصد قابل کاهش است. لازم به ذکر است گاهاً بیمه گر برای کنترل ریسک مورد پذیرش، با افزودن بندی در شرایط قرارداد بیمه اعتباری، سقف تعهدات کلی قرارداد را به رغم مشخصی محدود می نماید.

ماده ۱۴ آیین نامه شماره ۵۱ شورای عالی بیمه تاکید دارد سقف پوشش بیمه برای هریک از اعتبارگیرندگان حقیقی ۵۰۰.۰۰۰.۰۰۰ ریال و برای هریک از اعتبارگیرندگان حقوقی ۳.۰۰۰.۰۰۰.۰۰۰ ریال خواهد بود. در هر حال سقف تعهد شرکت بیمه در مقابل بیمه‌گذار در هر قرارداد با رعایت حداکثر ظرفیت نگهداری ریسک براساس اساسنامه شرکت بیمه نباید از ۳۰۰.۰۰۰.۰۰۰.۰۰۰ ریال بیشتر باشد.

ج) سایر شرایط

- بیمه گر در صورت پرداخت ۶ قسط از اقساط خریدار در سررسیدهای مقرر (پس از پرداخت خسارت و اقساط معوق) با توافق بیمه‌گذار می تواند اقساط باقیمانده را تا استهلاك کامل بدهی خریدار در سررسیدهای مقرر و یا کل اقساط باقیمانده را پس از کسر سود متعلقه به نحو یکجا به ذینفع پرداخت نماید.

- در صورت توافق بیمه گر و بیمه‌گذار مبنی بر پرداخت اقساط تسهیلات اعطائی به خریدار توسط بیمه گر، کلیه شرایط و ضوابط قرارداد فروش اقساطی منعقد شده با خریدار کماکان به قوت خود باقی است و بیمه گر به عنوان جانشین خریدار ملزم به رعایت مفاد آن می باشد.

تبصره: بیمه‌گذار می تواند به محض عدم پرداخت ... قسط (معمولاً ۱ قسط) از اقساط توسط بیمه‌گر در سررسید، نسبت به حال نمودن کل دیون مربوطه اقدام نماید.

۱۰ - استثنائات قرارداد بیمه اعتبار تجاری:

به طور کلی بیمه نامه های اعتبار تجاری دارای پوشش تمام خطر بوده لذا از کمترین استثناء برخوردار هستند اما موارد ذیل را می توان از اصلی ترین استثنائات در این نوع قراردادها نام برد:

- معاملاتی که برای آنها گواهی بیمه صادر نشده باشد.
- در صورتیکه بیمه گذار بدون رعایت ضوابط قرارداد فروش اقساطی منضم به بیمه نامه، نسبت به اعطای تسهیلات نماید مگر اینکه برای آن گواهی بیمه نیز صادر شده باشد.
- طبق ماده ۹ آیین نامه شماره ۵۱ شورای عالی بیمه چنانچه به دلیل وقایعی نظیر جنگ، شورش، بحران اقتصادی، بلایای طبیعی و یا شرایط فورس ماژور، بخش قابل توجهی از اعتبار گیرندگان (به تشخیص شورای عالی بیمه) نتوانند بدهی یا قسط خود را بپردازند، بیمه گر تعهدی نسبت به جبران خسارت نخواهد داشت.
- چنانچه بیمه گذار وظایف و تعهداتی را که به موجب قرارداد بیمه به عهده گرفته است، انجام ندهد و شرایط قرارداد را اجرا نکند.
- چنانچه بیمه گذار، تسهیلات گیرنده را بدون جلب موافقت بیمه گر بری الذمه کرده باشد.
- در صورت عدم اجرای ضوابط قرارداد اعطای تسهیلات (منضم به قرارداد بیمه اعتباری) از طرف بیمه گذار.
- عدم پرداخت حق بیمه و حق بیمه های اضافی تعیین شده در سررسیدهای مقرر.
- لازم به ذکر است گاهی طبق توافق طرفین قرارداد استثنائات دیگری نیز به متن قرارداد بیمه اعتباری اضافه می گردد ولی از آنجا که ثبت این استثنائات در شرایط قرارداد عمومیت ندارد فقط به ذکر تعدادی از آنها اکتفا می شود.
- چنانچه قیمت و بهای مورد معامله بیش از بهای متعارف باشد و یا سود تسهیلات اعتباری اعطاء شده بیش از سود متعارف و مورد عمل در کشور باشد.
- ارائه تسهیلات به خریدارانی که سابقه عدم انجام تعهدات در برابر بیمه گذار را داشته و بیمه گر قبلاً در ارتباط با آن ها خساراتی به بیمه گذار پرداخته است.
- هرگونه عدم پرداخت دیون از طرف خریدار که ناشی از عدم انجام تعهدات فروشنده در برابر خریدار باشد.
- مانند عیب و نقص کیفی مورد معامله، عدم ارائه خدمات گارانتی و عدم تحویل به موقع کالا (مختص قرارداد فروش اقساطی تولید کنندگان محصول)

۱۱ - شرایط فسخ قرارداد بیمه اعتبار تجاری:

در قراردادهای بیمه اعتبار تجاری همانند سایر بیمه نامه ها، هریک از طرفین قرارداد می توانند با اخطار کتبی یک ماهه نسبت به فسخ قرارداد اقدام نمایند. اما در صورت فسخ قرارداد بیمه اعتبار تجاری فقط مدت اعتبار قرارداد فوق منقضی می گردد و مدت اعتبار پوشش بیمه نامه به قوت خود باقیست. این بدان معنی است که در صورت فسخ قرارداد و یا عدم تمدید قرارداد و یا ورشکستگی هریک از طرفین قرارداد، تعهدات بیمه گر و بیمه گذار نسبت به تسهیلاتی که در طول مدت اعتبار قرارداد پرداخت شده با شرط رعایت مفاد قرارداد، به قوت خود باقی خواهد ماند. و هیچیک از طرفین نمی توانند به صرف فسخ قرارداد از تعهدات خود نسبت به طرف مقابل بری الذمه گردند.

در پایان خاطر نشان می گردد برای جلوگیری از مشکلات احتمالی در جریان اجرای قرارداد، مواردی همچون ، نحوه پرداخت حق بیمه، نحوه رفع اختلافات، اقامتگاه قانونی طرفین، موارد پیش بینی نشده ، مرور زمان، تعداد نسخ قرارداد، و ... مورد توافق طرفین قرار گرفته و در شرایط قرارداد به صراحت به آنها اشاره می گردد.

فصل سوم: ارزیابی ریسک در بیمه های اعتبارتجاری

از مهمترین مرحله بیمه گری در هر رشته بیمه ای، ارزیابی ریسک است بیمه های اعتبارتجاری نیز از این قاعده مستثناء نیستند. در واقع بیمه گر قبل از پذیرش ریسک می بایست تواتر و شدت ریسک را ارزیابی و با محاسبه EML و MPL ریسک توان مالی خود در پذیرش آن ریسک را سنجیده و نسبت به تعیین نرخ و شرایط و بخصوص حدود تعهداتش و همچنین پوشش های اتکایی مورد نیاز تصمیم گیری نماید.

در بیمه های اعتبارتجاری همچون سایر رشته ها فقط ریسک های خالص تحت پوشش قرار می گیرند و از پذیرش ریسک های سوداگرانه خودداری می شود. ارزیابی ریسک در بیمه های اعتبارتجاری کاری بسیار دشوار و تخصصی بوده و مستلزم دانش فنی لازم در ابعاد مختلف ریسک های مالی است.

از آنجا که بیمه گر به وضعیت مالی، اعتباری و فنی انبوه تسهیلات گیرندگان از بیمه گذار (تسهیلات دهنده) دسترسی مستقیم و کامل ندارد و با توجه به اینکه خطر اصلی در بیمه های اعتبارتجاری از ناحیه تسهیلات گیرندگان به بیمه گذار و به تبع آن به بیمه گر تحمیل می شود، امکان ارزیابی مستقیم ریسک توسط بیمه گر وجود ندارد در نتیجه برای ارزیابی ریسک در این بیمه نامه ها دو مرحله ارزیابی تدوین می گردد.

در مرحله اول ارزیابی ریسک توسط بیمه گذار صورت می گیرد و بیمه گذار پس از ارزیابی ریسک تسهیلات گیرنده، نسبت به اعطای تسهیلات به آن تصمیم گیری می کند. اما این ارزیابی به تنهایی کافی نیست چراکه برای بیمه گذار (تسهیلات دهنده) موضوع منفعت و زیان در معاملات مطرح می شود و به نوعی ماهیت شرطی و سوداگرانه برای ریسک مطرح می گردد. ضمن اینکه با فراهم شدن بستر مخاطرات اخلاقی ممکن است خسارت با قصد و اراده بیمه گذار تحقق پذیرد. به همین دلیل مرحله دیگری از ارزیابی ریسک توسط بیمه گر صورت خواهد گرفت.

در مرحله دوم بیمه گر با تعریفی جامع از موضوع بیمه، تعیین وظایف و تعهداتی برای بیمه گذار، تعیین شرایط و مقرراتی برای قرارداد اعطای تسهیلات، اعمال کاستنتی مناسب و تعیین سهم مشارکت بیمه گذار در ریسک، ایجاد محدودیت ها و استثنائاتی برای قرارداد بیمه اعتبارتجاری، و نهایت بهره برداری از سایر اصول و فنون بیمه ای، ریسک را از شکل ریسک های سوداگران خارج و به ریسک خالص تبدیل می کند. انجام این فرآیند توسط بیمه گر می بایست به شکلی صورت گیرد که منجر به از بین رفتن و یا کمرنگ شدن مخاطرات اخلاقی و برطرف شدن انتخاب ناقص و عمدی خریداران پرریسک توسط بیمه گذار گردد.

به هر حال بیمه گر می بایست شرایطی را فراهم نماید تا تنها وقوع خطرات خارج از اختیار بیمه گذار تحت پوشش بیمه نامه قرار گیرد و هرگونه ذهنیت و تمایل برای ایجاد خسارت عمدی و یا تبانی توسط بیمه گذار از بین برود.

پروسه های بررسی توانمندی مالی بیمه گذار، برنامه و راه کار اعطای تسهیلات، وجود بانک اطلاعاتی تسهیلات گیرندگان، وجود کمیته و یا واحد اعتبارسنجی در ساختار اداری بیمه گذار، شرایط حاکم بر قراردادهای اعطای تسهیلات و سایر ضوابط از جمله فاکتورهایی هستند که می توانند در دستیابی به یک سبد ریسک مناسب و همگن، بیمه گر را یاری نمایند.

فصل چهارم: اهم اصول حاکم بر قراردادهای اعطای تسهیلات

با صدور قرارداد بیمه اعتبارتجاری، کل ریسک تسهیلات دهنده درخصوص انعقاد قرارداد اعطای تسهیلات با تسهیلات گیرنده، به بیمه گر منتقل می گردد لذا نوع قرارداد اعطای تسهیلات و شرایط حاکم بر آن در ارزیابی ریسک مربوطه بسیار موثر است. از این رو بیمه گران در قبول ریسکهای اعتباری به رعایت این قواعد و اصول خاص در متن شرایط قرارداد اعطای تسهیلات، توجه ویژه ای نشان می دهند.

این اصول و قواعد که رعایت آنها در متن قرارداد اعطای تسهیلات (فروش اقساطی/اجاره به شرط تملیک)، برای بیمه گر صادر کننده قرارداد بیمه اعتباری و بیمه گران اتکائی و همچنین در تعیین نرخ و سقف تعهدات بیمه نامه حائز اهمیت است عبارتند از:

- ۱) ثبت مشخصات کامل خریدار/مستاجر در متن قرارداد.
- ۲) ثبت مشخصات کامل ضامن / ضامنین در متن قرارداد.
- ۳) ثبت مشخصات کامل مورد معامله/مورد اجاره در متن قرارداد.
- ۴) صدور برگه خرید مورد معامله که جزء لاینفک قرارداد محسوب می گردد.
- ۵) ثبت ثمن معامله و نحوه پرداخت آن در متن قرارداد.
- ۶) ثبت میزان سود و کارمزد متعلق به تسهیلات اعطایی در متن قرارداد.
- ۷) ثبت میزان جریمه تاخیر در تادیه بدهی در متن قرارداد.
- ۸) تعیین مورد استفاده مورد معامله و بهره برداران از آن در متن قرارداد.
- ۹) مکلف ساختن خریدار/مستاجر به اینکه مورد معامله و امتیاز آن را همزمان با امضاء قرارداد اعطای تسهیلات در رهن تسهیلات دهنده قرارداد دهد. و ذکر این مطلب در متن قرارداد که قبل از پرداخت کلیه بدهی تسهیلات گیرنده، مورد معامله از رهن تسهیلات دهنده خارج نمی گردد.
- ۱۰) حذف هر نوع حق انتقال، واگذاری و... و هر نوع معامله تحت هر عنوان که موجب خدشه دار شدن حقوق رهنی تسهیلات دهنده نسبت به مورد معامله گردد از تسهیلات گیرنده.
- ۱۱) مکلف ساختن تسهیلات گیرنده به تامین پوشش های بیمه ای مناسب برای مورد معامله در برابر خطرهائی که آنرا تهدید می کند.
- ۱۲) حذف کلیه اختیارات خصوصاً اختیار غبن ولو فاحش نسبت به مورد معامله از خریدار.
- ۱۳) واگذاری مسئولیت مدنی هرگونه خسارت ناشی از بهره برداری از مورد معامله نسبت به اشخاص ثالث و اموال دیگران به خریدار.
- ۱۴) تاکید بر حق استیفای طلب تسهیلات دهنده از تسهیلات گیرنده، ضامن او و یا برداشت از هر حسابی که متعلق به آنهاست.

ضمائم:

- ✓ جدول دپارتمان چهارگانه پوشش‌های بیمه ای
- ✓ جدول مقایسه ای فرانشیز و فرانشایز و دیداکتیبیل
- ✓ پرسشنامه پیشنهاد بیمه فروش اعتباری
- ✓ نمونه قرارداد بیمه اعتبارتجاری مورد تأیید بیمه مرکزی ج.ا.ا.
- ✓ نمونه فرم پیشنهاد صدور گواهی بیمه برای بیمه نامه اعتبار تجاری
- ✓ نمونه گواهی بیمه قرارداد بیمه اعتبار تجاری
- ✓ آیین نامه شماره ۵۱ شورای عالی بیمه و آیین نامه های شماره ۵۱/۱ و ۵۱/۲ و ۵۱/۳
- ✓ نمونه قرارداد فروش اقساطی خودرو
- ✓ نمونه قرارداد اجاره به شرط تملیک
- ✓ نمونه اخطاریه شماره یک و دو برای عدم پرداخت اقساط
- ✓ نمونه پرسشنامه و تقاضانامه بیمه صداقت و امانت کارکنان
- ✓ نمونه بیمه نامه صداقت و امانت کارکنان
- ✓ نمونه فرم نحوه رسیدگی به خسارت در بیمه صداقت و امانت کارکنان
- ✓ نمونه ضمانت نامه بانکی

جدول دپارتمان چهارگانه پوشش‌های بیمه ای

دپارتمان	نوع بیمه نامه	تحقق یک پدیده	عدم تحقق یک پدیده	آنی	مستمر	عامل درونی	عامل بیرونی	ارادی	غیر ارادی	مالی	جانی	حقوقی	مخاطرات پولی	تعهد بیمه گر پرداخت
اموال	باربری	*	-	*	-	-	*	-	*	*	-	-	-	وجه خسارت
	آتش سوزی	*	-	*	-	-	*	-	*	*	-	-	-	وجه خسارت
	مهندسی	*	-	*	-	-	*	-	*	*	-	-	-	وجه خسارت
	اتومبیل	*	-	*	-	-	*	-	*	*	-	-	-	وجه خسارت
اشخاص	فوت به هر علت	*	-	*	*	*	*	*	*	*	*	-	-	وجه خسارت
	فوت و نقص عضو حادثه	*	-	*	-	-	*	*	*	*	*	-	-	وجه خسارت
	درمان	*	-	*	*	*	*	-	*	*	*	-	-	وجه خسارت
مسئولیت	مسئولیت	*	-	*	-	-	*	-	*	*	*	-	وجه خسارت	
	عمر به شرط حیات	-	*	-	-	-	-	-	-	-	-	-	*	وجه خسارت
زیان پولی	اعتباری	-	*	-	-	-	-	-	-	-	-	-	*	وجه خسارت
	تضمین	-	*	-	-	-	-	-	-	-	-	-	*	وجه خسارت
	صداقت و امانت	-	*	-	-	-	-	-	-	-	-	-	*	وجه خسارت
	عدم النفع	-	*	-	-	-	-	-	-	-	-	-	*	وجه خسارت

خسارت محقق شده (ریال)				سرمایه بیمه شده
100,000,000,000	100,000,000	300,000	80,000	
مبلغ خسارت قابل پرداخت (ریال)				۱۰۰.۰۰۰.۰۰۰.۰۰۰ ریال
85.000.000.000 (ریال)	85.000.000 (ریال)	200.000* (ریال)	0 (ریال)	فرانشیز ۱۵٪ خسارت حداقل ۱۰۰.۰۰۰ ریال
۱۵٪ خسارت از حداقل فرانشیز بیشتر است	۱۵٪ خسارت از حداقل فرانشیز بیشتر است	۱۵٪ خسارت از حداقل فرانشیز کمتر است	مبلغ خسارت از حداقل فرانشیز کمتر است	
99.000.000.000 (ریال)	0 (ریال)	0 (ریال)	0 (ریال)	فرانشیز ۱٪ سرمایه (۱۰۰.۰۰۰.۰۰۰.۰۰۰ ریال)
	مبلغ خسارت از فرانشیز کمتر است	مبلغ خسارت از فرانشیز کمتر است	مبلغ خسارت از فرانشیز کمتر است	
100.000.000.000 (ریال)	100.000.000 (ریال)	300.000 (ریال)	-	فرانشایز ۱۰۰.۰۰۰ ریال (معاف از پرداخت خسارت)
	مبلغ خسارت از فرانشایز بیشتر است. لذا تشکیل پرونده انجام شده و کل خسارت ارزیابی و پرداخت می گردد.		مبلغ خسارت از فرانشایز کمتر است لذا تشکیل پرونده انجام نمی شود	
85.000.000.000 (ریال)	85.000.000 (ریال)	255.000 (ریال)	68.000 (ریال)	دیداکتیل ۱۵٪ خسارت (کاستنی)
85.000.000.000 (ریال)	85.000.000 (ریال)	۲۵۵.۰۰۰* (ریال)	-	اعمال همزمان ۱۰۰.۰۰۰ ریال فرانشایز ۱۵٪ دیداکتیل

توضیحات:

فرانشایز: - باهدف حذف هزینه‌های سربار غیر منطقی، اعمال می شود. (لذا در برآورد آن باید هزینه‌های تشکیل پرونده و ارزیابی خسارت، مورد توجه قرار گیرد).

- همواره یک مقدار ثابت است .

- چنانچه مبلغ خسارت از مبلغ فرانشایز بیشتر گردد، تشکیل پرونده صورت خواهد گرفت.

دیداکتیل: - جهت مشارکت بیمه گذار در ریسک و با هدف حذف خسارات تقلبی و سهل انگاری‌های ذهنی، اعمال می شود.

- همواره درصدی از خسارت است .

- بدون توجه به میزان خسارت همواره اعمال می گردد.

* با توجه به جدول فوق، بنظر می‌رسد "فرانشیز"، ترکیبی غیر فنی از "فرانشایز" و "دیداکتیل" باشد.